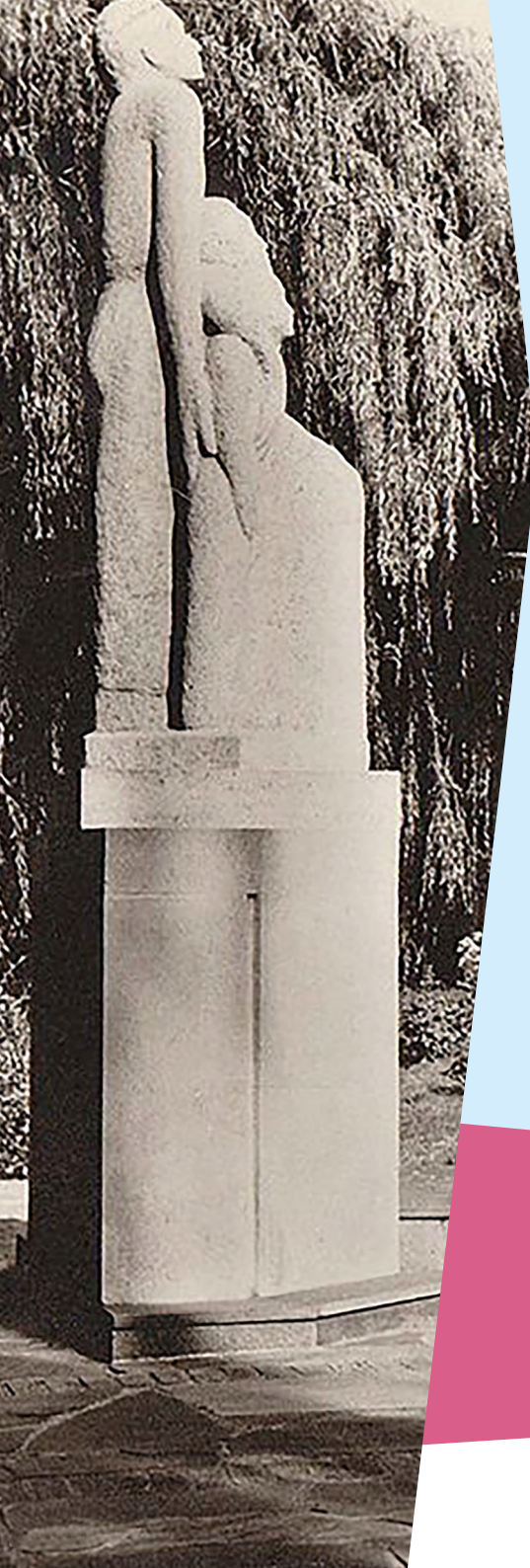

SAM EN VRIJ HEID VIER EN

75 JAAR
BEVRIJDING
GEMEENTE
AALTEN

ROUTES

AALTEN, BREDEVOORT,
DINXPERLO & BUURTSCHAPPEN

Langs bijzondere plekken waar verhalen
aan verbonden zijn die nooit vergeten
mogen worden.

SAMEN VRIJHEID VIEREN

Op 29 en 30 maart 1945 werden Dinxperlo, Aalten en Bredevoort bevrijd. Bij deze zwaarbevochten vrijheid willen wij als gemeenschap stilstaan. 75 jaar vrijheid gaat over gedenken, bezinnen en vieren. Met het verdwijnen van de generatie, die die verwarrende oorlog bewust meemaakte, is de urgentie om deze kennis en verhalen over te dragen groter dan ooit. En daarmee ook het besef dat vrijheid niet vanzelfsprekend is. De beperkingen vanwege het coronavirus maakte dat deze dagen nog eens extra duidelijk.

Onze eigen burgers en hun organisaties zijn door mij al eind 2018 uitgedaagd om activiteiten op te zetten en die oproep was niet aan dovemansoren gericht. Er werden vele activiteiten opgezet door en voor onze inwoners. Als gemeente werkten we daarbij samen met de andere Achterhoekse gemeenten, maar ook met de gemeenten over de landsgrens. Ook onze Duitse burens zijn uitgenodigd om samen met ons vrijheid en vrede te vieren. Omdat, als we ook honderd jaar vrede en vrijheid willen kunnen vieren, we juist in de relatie met hen moeten investeren.

De Achterhoek, maar zeker ook de gemeente Aalten, kent een bijzonder oorlogsverleden. De gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog zitten diepgeworteld in het collectief geheugen van de gemeenschap. In Dinxperlo zorgde burgemeester Veerbeek er al voor de oorlog voor dat Duitse joden de grens konden passeren, in strijd met het regeringsbeleid. Rotterdamse slachtoffers van het bombardement werden hier opgevangen.

In de oude gemeente Aalten zijn naar verhouding erg veel onderduikers opgevangen, schattingen geven een getal van 2.500 aan, bijna een op elke vijf inwoners. De landelijke organisatie tot steun aan onderduikers en verzetsmensen werd in Aalten opgericht. Ruim 500 Scheveningers vonden hier een toevlucht toen ze vanwege de aanleg van de kustverdedigingswerken van de Atlantik Wal werden geëvacueerd.

SAM
EN
VRIJ
HEID
VIER
EN

SAMEN VRIJ HEID VIER EN

Net over de grens bij Dinxperlo werden 300 Rotterdammers tewerkgesteld. Ze waren bij de razzia van november '44 opgepakt. Vanuit Nederland werden ze ondersteund. Vanaf het postkantoor en het station in Aalten werden duizenden roggebroden verzonden naar het Westen, dat leed onder de hongerwinter. Bij IJzerlo stortte een Brits vliegtuig neer en bij Dale vielen veel slachtoffers bij een bombardement. Het joodse leven verdween vanwege de holocaust vrijwel volledig. Bij de bevrijding van Dinxperlo werd een groot gedeelte van de bebouwing beschadigd, zodat er een grootschalige wederopbouw van het dorp nodig was.

Het programma in de Achterhoek zou op 29 maart 2020 beginnen, in Dinxperlo, samen met onze Duitse burens. Op die dag was het 75 jaar geleden dat Dinxperlo werd bevrijd. Dat was een week na het bombardement op Bocholt, waarbij 341 doden vielen. Ook aan de Nederlandse zijde zijn toen tal van slachtoffers gevallen. Na 29 maart waren er tentoonstellingen gepland in het Nationaal Onderduikmuseum in Aalten en in het Grenslandmuseum in Dinxperlo. Daarnaast zijn er vele initiatieven door burgers en verenigingen opgepakt, die samen tot een mooi en divers activiteitenprogramma hebben geleid.

Het overzicht van deze activiteiten kunt u vinden op onze website www.samenvrijheidvieren.nl. Maar u weet het, het coronavirus gooide roet in het eten. De meeste activiteiten moesten worden afgelast, al wordt geprobeerd ze volgend jaar in te halen.

Eén van de activiteiten is het routeboekje dat voor u ligt. Een route Aalten-Bredevoort en een route Dinxperlo. Beide routes zijn ca 35 kilometer. Deze fietsroutes leiden u langs oorlogsmonumenten, graven van bijzondere personen, musea en andere bijzondere plekken waar verhalen aan verbonden zijn die nooit vergeten mogen worden. Soms zichtbaar, soms leest u 'slechts' het verhaal. Deze verhalen vormen een mooie verzameling, die terugblikkt naar een tijd die we nooit mogen vergeten. Verhalen die ons laten realiseren dat we al zo lang samen in vrijheid mogen leven. Dat gevoel, dat geschenk, moeten we omarmen en samen vieren.

Mijn dank gaat uit naar alle partijen die met veel passie invulling hebben gegeven aan dit routeboekje met verhalen.

Ik wens u een bijzondere tocht!

Burgemeester A. Stapelkamp

LANGS BIJZONDERE PLEKKEN

De twee routes in deze bundel brengen u langs bijzondere plekken waar verhalen aan verbonden zijn die nooit vergeten mogen worden, De eerste route loopt door Aalten, Bredevoort en de buurtschappen, de tweede door Dinxperlo en de buurtschappen. Tenzij anders vermeld, vragen wij u de privacy van bewoners te respecteren en niet de particuliere erven te betreden!

Klaprozen

De klaproos staat symbool voor alle gesneuvelden. Onderweg ziet u geregeld (afhankelijk van het seizoen) bloeiende klaprozen.

Graven oorlogsslachtoffers zijn gemarkeerd

Tijdens de route komt u langs diverse begraafplaatsen in Aalten, Bredevoort en Dinxperlo. Hier liggen verscheidene oorlogsslachtoffers en slachtoffers van de oorlog begraven. Het zijn slachtoffers die omgekomen zijn door oorlogshandelingen, terreur en geweld, concentratiekampen, bombardementen en beschietingen. Ook is een aantal overleden als gevolg van ongelukken door achtergelaten munitie. De katholieke slachtoffers uit Dinxperlo zijn toentertijd begraven op de begraafplaats in Breedenbroek. Zij worden wel herdacht op de begraafplaats in Dinxperlo.

De graven van al deze slachtoffers zijn gemarkeerd met speciale bordjes met daarop de naam, leeftijd en oorzaak van overlijden. Deze graven worden gemarkeerd van 30 maart t/m 30 september 2020.

Er zijn routes uitgezet op de volgende begraafplaatsen:

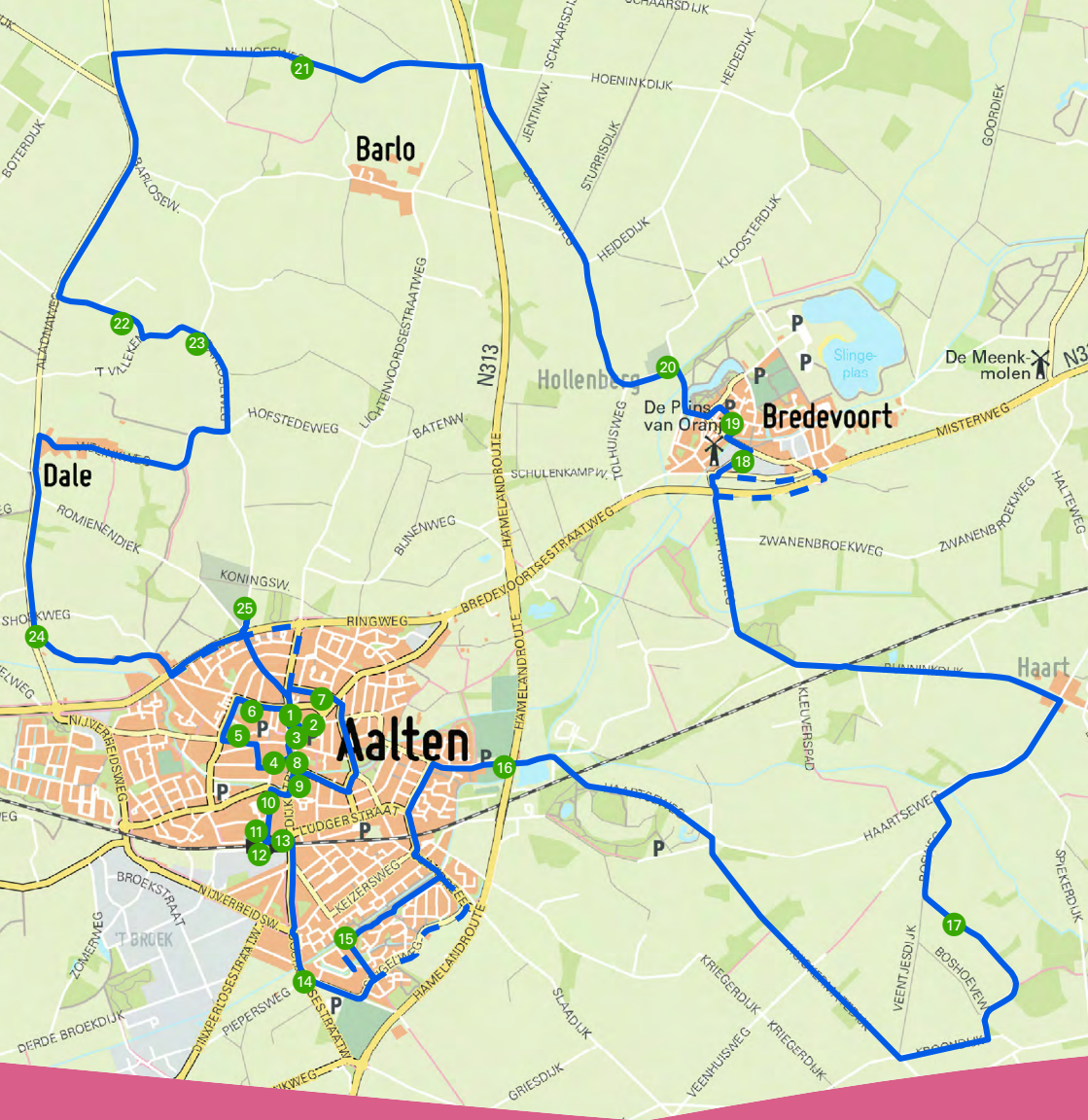
- Algemene begraafplaats 'Berkenhove', Oude hoofdingang Barloseweg, Aalten
- Oude begraafplaats, Varsseveldsestraatweg 21, Aalten
- Rooms Katholieke begraafplaats, Piet Heinstraat, Aalten
- Joodse begraafplaats, Haartsestraat, Aalten
- Oude begraafplaats, Prins Mauritsstraat, Bredevoort
- Rooms Katholieke begraafplaats, Bolwerkweg, Bredevoort
- Oude begraafplaats, Kerkhofplein, Dinxperlo.

Ook zijn op deze begraafplaatsen op de informatieborden de namen van de slachtoffers vermeld, die in relatie tot onze gemeente elders zijn omgekomen. De Joodse begraafplaatsen zijn niet altijd toegankelijk voor publiek.

Colofon

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij de medewerking van: de heer L. Velthuis, Arien Houwers, Rien Koskamp, Frank Vinkenvleugel, Leo v/d Linde, het Nationaal Onderduikmuseum, het Grenslandmuseum Dinxperlo, de Aaltense Synagoge, gemeente Aalten, VVV Aalten, VVV Bredevoort, VVV Dinxperlo, de heren W. en P. Rhebergen, de heer M. Westendorp, de heer H. Piek en de heer Smilda, "Dinxperlo en De Heurne in beeld" en het archief Ben Maandag.

ROUTE AALTEN, ca 35 KM

Vertrekpunt: Markt 12, Nationaal Onderduikmuseum

Indien u met de auto de route wilt rijden, dan kunt u het beste in het dorp uw auto parkeren en nummer 1 t/m 4 lopend bekijken. Vanaf punt 5 kunt u met de auto de route vervolgen.

1. Markt 12, **Nationaal Onderduikmuseum, Jan Wikkerink**.
2. Loop of fiets zuidwaarts richting de **Oude Helena kerk**, gedenksteen, Kustersbulte/hoek Kerkstraat.
3. Vervolg de weg om de kerk heen, Landstraat.
4. 2e weg rechts, Stationsstraat, nummer 7 **Synagoge**.
5. 1e weg rechts, Dalweg.
6. 1e weg rechts, Steile Dalweg.
7. Einde van de weg links, Hogestraat, nummer 52 **Westerkerk**.
8. 1e weg rechts, Beeklaan.
9. 2e weg rechts, Varsseveldsestraatweg, nummer 21 **Oude Begraafplaats**.
10. Vervolg de weg en ga einde van de weg met de bocht naar links, Lichtenvoordsestraatweg.
11. Vervolg de weg en ga einde van de weg met de bocht naar rechts, Oosterkerkstraat, **Gedenkraam Oosterkerk**.
12. Vervolg de weg en ga met de bocht mee naar rechts.
13. 3e weg rechts, Wehmerstraat.
14. Einde van de weg rechter zijde, **Bevrijdingsmonument**.
15. Ga linksaf, Dijkstraat, linker hand **RK Kerk**.
16. Ga rechtsaf, Admiraal de Ruysterstraat.
17. 1e weg links, Stationsstraat, nummer 24 **Stolpersteine**.
18. Vervolg de Stationsstraat tot het station, rechts **Gedenkmuur**.
19. Naast gedenkmuur bevindt zich aan Piet Heinstraat de **RK Begraafplaats** met graf Pastoor van Rooijen.
20. Houd links aan bij het station. In het plantsoen (links naast fietsenstalling), bevindt zich de **Anne Frankboom**.
21. Ga rechtsaf op de rotonde, Plein Zuid.
22. Vervolg de weg tot de rotonde en steek deze over, Bocholtsestraatweg.
23. Rechts op de hoek Bocholtsestraatweg/Piepersweg, beeldje **Spelend de dood in**.
24. Steek de weg over, Singelweg en hou deze halverwege links aan.
25. 2e weg linksaf, Bodendijk.
26. Rij door tot aan de brug, **King's Company brug**.

Per auto

- > Neem voor de brug de eerste weg links, Sniedersweide.
- > Ga twee keer links en daarna rechts de Bodendijk weer op.
- > 1e weg links Singelweg en rij deze door tot aan de Slaadreef.
- > Ga hier linksaf.

Per fiets

- › Neem voor de brug rechts het zandpad.
- › Rij deze uit tot aan de Slaadreef. Ga vervolgens linksaf.
- › Ga met de bocht naar rechts Europaweg, over het spoor en ga 2e rechts (Europaweg).
- › 1e weg rechts, Haartsestraat.
- › Na ca 300 meter, na de tennisvereniging aan uw rechterhand bevindt zich de **Joodse begraafplaats**.
- › Vervolg de weg voor ca 1 km en ga de 1e weg rechts Huiskermatedijk.
- › 2e weg links, Kroondijk.
- › 1e weg links, Bosweg, nummer 2 verongelukt **Brits vliegtuig**.
- › Vervolg de weg.
- › Einde van de weg rechts, Haartsestraat.
- › 1e weg links, Buninkdijk.
- › Vervolg de weg voor ca 2 km, ga spoor over.
- › 1e weg rechts, Stationsweg.
- › Vervolg de weg.

Per fiets

- › Steek de N318 over.
- › Ga rechts, Winterswijkseweg.
- › En direct links, Prins Mauritsstraat, **Begraafplaats**.

Per auto

- › Ga met de weg naar rechts op de parallelweg.
- › Ga links richting rotonde.
- › Op de rotonde gaat u rechtdoor.
- › 1e weg links, Winterswijksestraat.
- › 2e weg rechts Prins Mauritsstraat, **Begraafplaats**.
- › 1e weg links, Misterstraat/Landstraat.
- › 1e weg rechts, Ambthuiswal.
- › Lopend via Johan van Vuerenpad is **Muur van Vrijheid** te bereiken.
- › 1e weg links, Gasthuisstraat.
- › 3e weg links, Prinsenstraat.
- › 1e weg rechts, Landstraat.
- › Einde van de weg rechts, Bolwerkweg. In de bocht bevindt zich **RK Begraafplaats**.

16.

17.

18.

18.

19.

20.

- › Blijf de weg voor ca 2 km. volgen, Bolwerkweg.
- › Steek de N313 over en ga rechtdoor Nijhofsweg, nummer 6 **monument bij boerderij Nijhof**.
- › 2e weg links, Aladnaweg.
- › 2e weg links, Gandvoortweg **Monument Leslie Pulfrey**.
- › 1e weg links, 't Villeken.
- › Einde van de weg bevindt zich Barloseweg 1, **Oorlogsverzameling** (alleen tijdens openingstijden).
- › Ga rechtsaf Barloseweg.
- › 1e weg rechts Welinkweg.
- › 1e weg links Aladnaweg.
- › 3e weg links Grevinkweg. **Op de hoek bevindt zich monument**.
- › Vervolg het zandpad Grevinkweg (langzaam rijden!!!).

21.

22.

23.

24.

Per fiets

- › Ga rechtsaf, Elshoekweg.
- › Ga voor de Ringweg linksaf het fietspad op, Robert Gesinkbult.
- › Einde van het fietspad schuin oversteken, Barloseweg.

Per auto

- › Ga rechtsaf, Elshoekweg.
- › 1e weg links, Ringweg N318.
- › 1e weg links en direct rechts aanhouden, Barloseweg.
- › Na 200 meter aan linkerhand Oude hoofdingang **Begraafplaats Berkenhove**.
- › Ga terug naar de Ringweg N318.

25.

Per fiets

- › Steek de Ringweg N318 over.
- › Vervolg de Berkenhovestraat.
- › Aan het einde van de weg (5e) rechtsaf, Lichtenvoordsestraatweg.

Per auto

- › Ga linksaf op de Ringweg N318.
- › 1e rechts op rotonde, Lichtenvoordsestraatweg.
- › Rij door tot T-splitsing.
- › In de bocht rechtdoor het dorp in, Landstraat.
- › 1e weg links, Markt **EINDE ROUTE AALTEN**.

1.

Nationaal Onderduikmuseum

Markt 12-16, Aalten

Het Nationaal Onderduikmuseum verhaalt over het leven van een gemeenschap in ongewone tijden: de Tweede Wereldoorlog.

Het museum is gevestigd in een huis met een bijzondere geschiedenis, Markt 12 in Aalten. Hier wordt een beeld gegeven van het dagelijks leven van burgers in de bezettingsjaren 1940-1945. In de gemeente Aalten is destijds een zeer hoog aantal onderduikers ondergebracht. In het museum zijn de verhalen van mensen in oorlogstijd interactief te ervaren.

Beleef mee hoe het dagelijks leven voor hen totaal veranderde en voor welke keuzes mensen werden gesteld. Bemerkt dat er bij 'goed of fout' veel nuances mogelijk zijn. Ervaar hoe moeilijk het is om stroom op te wekken en hoe benauwd het was in de onderduikruimte. Ga op zoek naar de verhalen van mensen die de oorlog zelf hebben beleefd en verbind deze met de actualiteit.

In het museum is ook een Escaperoom voor de vrijheid. Deze is geschikt vanaf 14 jaar.

Expositie 'Kind van de vrijheid - Toen en Nu'

Tot en met 14 februari 2021 is er in het museum een aanvullende expositie te bezoeken. In de expositie 'Kind van de vrijheid - Toen en Nu' worden persoonlijke verhalen van toen verbonden met verhalen van nu. Het zijn de verhalen van kinderen die hebben ervaren dat vrijheid niet vanzelfsprekend is, omdat zij persoonlijk onvrijheid hebben ervaren in hun leven en daar anderen over kunnen (en willen) vertellen. Aan de hand van drie thema's worden verhalen uit Gelderland en de Duitse grenstreek van toen verbonden met die van kinderen van nu zodat een drieluik ontstaat. In drie ruimte staan drie thema's centraal waar negen hoofdpersonen hun verhaal vertellen: waar ben ik thuis? (over identiteit en veiligheid), littekens blijven (leven met oorlog), ik en de ander (ik dacht dat we samen waren?).

De expositie is ivm Corona tot nader orde uitgesteld.

2.

Jan Wikkerink leider van het verzet

Markt 12-16, Aalten

In de hal van de Aaltense Musea heeft de buste van Jan Wikkerink een ereplaats gekregen. Jan Wikkerink, verzetsnaam 'Ome Jan', was de leider van de verzetsorganisatie in Aalten tijdens de Duitse bezetting. Hij stond vooral bekend om zijn hulp aan onderduikers. Ook regelde hij de opvang van een 'vondeling'.

Op 21 september 1943 's ochtends om vier uur trof Jan Wikkerink op de stoep van zijn huis een kartonnen doos aan met daarin een pasgeboren baby. Het kind kreeg de naam Willem Herfstink, 'zoon van de herfst'. Zijn voornaam was een verwijzing naar koningin Wilhelmina. Gemeente-arts Knol verklaarde dat de baby van zuiver Arisch ras was. Het was de zoon van Lena Kropveld en voorganger J. Jedwab. Beiden waren ondergedoken in Lintelo. Omdat de baby een extra gevaar vormde, regelde Ome Jan de zaak met dokter Der Weduwen. Na de oorlog werd het kind opnieuw ingeschreven, nu onder zijn eigen familienaam: Aron Jan Willem Jedwab.

Op 15 oktober 1944 werd Jan Wikkerink door de SS gearresteerd, maar hij kon met hulp van vrienden uit de Knokploeg (KP) vluchten. Als represaille werd zijn huis in brand gestoken. Jan Wikkerink dook daarna tot de bevrijding onder.

3. De gedenksteen aan de Markt in Aalten

Kostersbulte, Aalten

Op het gazon van de Oude Sint Helena kerk aan de Markt in Aalten staat een bijzondere gedenksteen. De bronzen plaat op de steen vermeldt de namen van zeven verzetsstrijders binnen het georganiseerde verzet in Aalten.

Het verzet tijdens de oorlogsjaren 1940-1945 ontwikkelde zich pas in de loop van de oorlog. Naarmate de maatregelen van de bezetter scherper werden, ontstonden er kleine groepjes die zich met aanvankelijk geringe middelen verzetten. Toen de oorlogsjaren vorderden, kwamen steeds meer mensen in moeilijkheden. De kleine verzetsgroepen wonnen aan kracht door toename van het aantal leden, maar ook door de netwerken die tussen de afzonderlijke verzetsgroepen ontstonden. In het verzet waren twee groepen te onderscheiden.

De eerste groep was de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers (LO). Deze groep organiseerde o.a. onderduikadressen voor joden, voor mannen die weigerden in Duitsland voor de vijand te werken en voor verzetsmensen die zich schuil moesten houden. De LO was voor de voedselvoorziening aan de onderduikers afhankelijk van voldoende distributiebonnen. Daarvoor zorgde de tweede groep, de Knokploegen (KP). Deze bewapende groep verrichtte overvallen op distributiekantoren, probeerde de vijand op vitale punten te saboteren en bereidde zich in de laatste fase van de oorlog voor op de assistentie van de geallieerde troepen bij de bevrijding van Nederland.

In de Achterhoek was de regio Aalten, Lichtenvoorde, Winterswijk een belangrijk gebied voor het verzet. Een deel van de verzetsmensen liet het leven tijdens de oorlog. Zij die de barre tijd overleefden, voel(d)en zich geen helden. Velen getuig(d)en van de angst die ze hun leven lang meedroegen en -dragen. De moedige daden van het verzet staan opgetekend in verschillende boeken. Ook diverse monumenten in deze regio herinneren ons eraan dat vrijheid geen vanzelfsprekendheid is. Vrijheid vraagt ook vandaag de dag om onderhoud en om inzet.

4. Synagoge: herinneringsplaat Holocaust

Stationsstraat 7, Aalten

Op een zwarte steen op de rechter zijmuur van de synagoge hangt een lijst met de namen van de Joodse inwoners die uit Aalten weggevoerd zijn naar de concentratiekampen. Zij keerden niet meer terug. Mannen, vrouwen, jonge kinderen en bejaarde mensen, ze werden om het leven gebracht door de Nazi's.

Daarnaast werden bepaalde bevolkingsgroepen slachtoffer van deze genocide. Mensen uit het verzet, zigeuners (Roma en Sinti), gehandicapten maar ook tegenstanders van het Hitlerregime kwamen om het leven in de zogenaamde 'Konzentrationslager' (KZ). De vernietigingskampen werden op grote schaal opgezet om de genocide uit te voeren.

De wereld had nog nooit zoiets afschuwelijks ervaren. Pas na de oorlog werd de omvang van deze ramp zichtbaar en kreeg het een naam: Holocaust.

Willem Wilmink schreef dit gedicht over deze verschrikking.

Ben Ali Libi

Op een lijst van artiesten, in de oorlog vermoord, staat een naam waarvan ik nog nooit had gehoord, dus keek ik er met verwondering naar:
Ben Ali Libi. Goochelaar.

Met een lach en een smoes en een goocheldoos en een alibi dat-ie zorgvuldig koos, scharrelde hij de kost bij elkaar:
Ben Ali Libi, de goochelaar.

Toen vonden de vrienden van de Weduwe Rost dat Nederland nodig moest worden verlost van het wereldwijd joods-bolsjewistisch gevaar. Ze bedoelden natuurlijk die goochelaar.

Wie zo dikwijls een duif of een bloem had verstoep, kon zichzelf niet verstoppen, toen er hard werd geklopt. Er stond al een overvalwagen klaar voor Ben Ali Libi, de goochelaar.

In 't concentratiekamp heeft hij misschien zijn aardigste trucs nog wel eens laten zien met een lach en een smoes, een misleidend gebaar, Ben Ali Libi, de goochelaar.

En altijd als ik een schreeuwer zie met een alternatief voor de democratie, denk ik: jouw paradijs, hoeveel ruimte is daar voor Ben Ali Libi, de goochelaar.

Voor Ben Ali Libi, de kleine schlemiel, hij ruste in vrede, God hebbe zijn ziel.

5.

Westerkerk

Hogestraat 52, Aalten

Gedurende de laatste oorlogsjaren waren er honderden onderduikers in Aalten. Dit waren vooral jonge mannen, die weigerden om in Duitsland te gaan werken. Velen gingen op zondag met hun gastgezinnen naar de kerk. De Duitsers wisten dat de kerken in Aalten zondags vol zaten. Vaak moesten de onderduikers op de omliggende boerderijen doordeweeks hard werken en was de kerkgang op hun rustdag een uitje waarbij ze ook anderen zagen.

Dit werd verraden en zo werden ze op zondag 30 januari 1944 bij de Westerkerk (toen in gebruik bij de Gereformeerde Kerk van Aalten) en de Christelijke Gereformeerde Kerk aan de Berkenhovestraat tijdens de dienst omsingeld. Bij het uitgaan van de kerk werden alle jonge mannen tussen de 19 en 23 jaar gearresteerd. In de Westerkerk ging het om 42 personen. In de Christelijk Gereformeerde kerk waren uiteindelijk 6 jongemannen het slachtoffer. De meesten werden afgevoerd naar het concentratiekamp Amersfoort. Daar hebben zij onder de beruchte kampcommandant Kotälla een zware tijd gehad. Een aantal van hen heeft de vrijheid niet teruggekregen en van de overlevenden was een deel voor het leven getekend.

Mevr. Gerda Ligterink-Brusse schreef een ontroerend en bemoedigend gedicht, getiteld "de Helper". Dit gedicht is een dierbare herinnering geworden voor de betrokken mensen.

De Helper

'k Sla d'ogen naar 't gebergt heen
Dat was het laatste woord
Dat Gij hen meegaf op den weg
Naar 't kamp in Amersfoort
Nog 's morgens in des Heerenhuis
Getroost door 't Goddelijk woord
En 's middags door des vijands hand
Naar 't kamp in Amersfoort
Maar hoe de vijand tieren mocht
Gij Heere hebt gehoorde
De bee van hen op deze weg
Naar 't kamp van Amersfoort
Gij zijt met hen, Uw Geest omringt
Hen zelfs in 't donker oord
Dat weten wij en, zij met ons
In 't kamp te Amersfoort
O God, wees Gij hen dan nabij
Totdat de morgen gloort
En zij, U dankend, zijn weer thuis
Uit 't kamp te Amersfoort

bron: Nationaal Onderduikmuseum Aalten

J.H. Bennink (Aalten 1916-1999),
collectie Aaltense Musea

6.

Gedenkzuil Oude Begraafplaats

Varsseveldsestraatweg 21, Aalten

In de vroege ochtend van 10 mei 1940 vallen Duitse troepen het neutrale Nederland binnen. De gemobiliseerde Nederlandse soldaten nemen stelling in een aantal verdedigingslijnen, waaronder de Grebbelinie. Op en rond de Grebbeberg bij Rhenen wordt fel gevochten.

Veel Achterhoekers, waaronder tientallen Aaltenaren, zijn ingedeeld bij het 8ste Regiment Infanterie (8R.I.). Deze eenheid speelt een belangrijke rol bij de verdediging van de Grebbeberg. Zij voeren op deze 'Teufelsberg' een ongelijke strijd tegen de oppermachtige Duitse vijand. Nederland capituleert op 14 mei 1940.

De meeste militairen overleven de strijd en kunnen, vaak na kort krijgsgevangenschap, terugkeren naar Aalten. Zeven families ontvangen het droevige bericht dat hun zonen zijn gesneuveld. Hun leven is ontwricht door dit grote verlies. Met deze gedenkzuil worden alle Aaltense soldaten, die in mei 1940 hebben gevochten, herinnerd.

Speciale route

Op deze begraafplaats in Aalten zijn graven gemarkeerd door speciale bordjes met daarop de naam, leeftijd en oorzaak van overlijden. Deze graven worden gemarkeerd van 30 maart t/m 30 september 2020. Er is een route uitgezet langs deze graven.

Het gedenkraam in de Oosterkerk

Oosterkerkstraat 1, Aalten

Het initiatief tot het schenken van een gedenkraam voor de Oosterkerk in Aalten, ‘uit dankbaarheid voor hulp in oorlogstijd’, zoals in het midden van het raam staat vermeld, werd genomen door de Gereformeerde Kerk van Kralingen-Rotterdam. Het kerkzegel van deze gemeente staat op een zijraam in de Oosterkerk vermeld. Het gedenkraam zelf bevindt zich boven de galerij tegenover het liturgisch centrum van de kerk. Het is ontworpen door de kunstenaar Marius Richters en vervaardigd door de glasbrander H. van Lamoen.

Verschillende facetten van de hulpvaardigheid van de Aaltense bevolking worden in het gedenkraam tot uitdrukking gebracht: de gastvrijheid waarmee Rotterdamse kinderen, na het bombardement van 1940 maar ook in latere jaren, in zomervakanties werden ontvangen, het bieden van onderdak aan vele onderduikers en de verzending van levensmiddelen in de tijd waarin de voedselsituatie in andere delen van het land steeds nijpender werd.

In het raam zijn veel taferelen uit de bezettingstijd verwerkt. Links onder zien we vermagerde mensen en kinderen die om hulp smeken, rechts onder een beeld van verleende hulp: de één draagt een schaal met eieren, de ander heeft een arm vol voedsel en een jongetje vertroetelt een konijn. Wat hoger in het raam zijn marcherende Duitse militairen afgebeeld met gevelde bajonet, die met hun laarzen vertrappen wat op hun weg ligt. In het midden reikt een boerenechtpaar de hand aan iemand die hulp nodig heeft en biedt kinderen troost. Nog meer naar boven ontdekken we een ploegende boer, die stug doorwerkt tegen een achtergrond van zoeklichten en bommenwerpers. Ook de wederopbouw is in het raam verwerkt door de afbeelding van een man met een troffel.

Het grote raam wordt geflankeerd door twee zijramen met symbolen van de vier evangelisten en van Mozes en Jesaja. Het linkerzijraam is een geschenk van de Gereformeerde Kerk van Scheveningen, als uitdrukking van dankbaarheid voor de gastvrijheid die de evacués uit deze kustplaats ontvangen hadden. Het gemeentewapen van Den Haag is hier opgenomen. In het andere zijraam staat de Davidsster afgebeeld, omdat ook vanuit de Joodse gemeenschap aan het gedenkraam is bijgedragen. Andere verwerkte stadswapens zijn die van Rotterdam, Utrecht en Amsterdam, vanwaar ook belangrijke giften binnenkwamen.

bron: J.G. ter Harst, *Aalten in oorlogstijd, Aalten, 1990*, p. 221vv.

Het bevrijdingsmonument Wehmerstraat

Wehmerstraat, Aalten

bron: J.G. ter Harst, *Aalten in oorlogstijd, Aalten, 1990*, p. 228

Al enkele maanden na de bevrijding werd het initiatief genomen tot het oprichten van een monument ter herdenking van de oorlog en de bevrijding. Het duurde echter tot 1955 voordat de financiën bijeengebracht waren en er overeenstemming was over het plantsoen tussen de Wehmerstraat en de Slingebek bij de Wehmerbrug als locatie voor het monument.

De opdracht tot het vervaardigen van het monument werd verstrekt aan mevrouw Bé Thodens van Velzen uit Hattem. Zij plaatste op een voet van metselwerk, beton en natuursteen een beeldhouwwerk, gehakt uit een vierhoekig stuk Franse kalksteen uit Enville, ‘voorstellende man, vrouw en kind, als symbool van het gehele Nederlandse volk, verwachtingsvol uitziende naar de bevrijding, ongebogen en onverzwakt’. Het monument werd geplaatst met het front naar het zuiden. Uit die richting waren in mei 1940 de Duitse troepen gekomen, die ons land kwamen bezetten, maar ook in maart 1945 de Britse bevrijdingslegers.

Aanvankelijk wilde men op het monument de namen vermelden van de oorlogsslachtoffers die uit Aalten afkomstig waren. Het bleek echter lastig een volledige lijst samen te stellen van alle gesneuvelde en omgekomen ingezetenen. Om pijnlijke vergissingen of omissies te voorkomen besloot men zich te beperken tot het opschrift: ‘Om te doen gedenken 1940-1945’.

Op 16 juni 1956 werd het monument onthuld door de heer H.J. Wikkerink, die in zijn toespraak stilstond bij de vele en zware offers die in de oorlog waren gebracht. Daarna werd het door de voorzitter van het stichtingscomité, de heer C. Driessen, overgedragen aan het gemeentebestuur, dat het aanvaardde met een toespraak van burgemeester E.S. van Veen.

Bombardement Dijkstraat

Dijkstraat, Aalten

Op zondagmiddag 28 januari 1945 ontsnapte Aalten aan een ramp. Tegen 16.00 uur verschenen Engelse vliegtuigen, die het complex van textielfabriek Driessen wilden bombarderen. Huizen aan de Dijkstraat werden echter geraakt en ook de Pastorie van de R.K. kerk Sint Helena kreeg een voltreffer.

Pal ernaast, in de kerk, was op die zondagmiddag een druk bezochte kerkdienst aan de gang. De schrik was groot. Mensen doken onder banken. Stof, glasscherven en brokken steen kwamen naar beneden. Paniek. De kapelaan en de kerkgangers stoven tenslotte naar buiten en zagen de pastorie en andere huizen in puin. Eerst in de nacht werd het dode lichaam van pastoor Chris van Rooyen gevonden. Huishoudster J. Klein Rouweler overleed later. Verderop in de Dijkstraat waren gewonden. De kerk kon niet meer worden gebruikt. Muren vertoonden scheuren en dreigden om te vallen. In 1952 werd op dezelfde plek een nieuwe kerk gebouwd, waarvan het onderste deel van de toren nog herinnert aan de kerk van die dagen.

Op zaterdag 24 maart 1945 rond 15.00 uur werd de Dijkstraat weer getroffen door bombardementen. Dit keer vanaf de brug tot vlak bij wat nu de rotonde is. Hierbij vielen zeker 18 doden.

Stolpersteine

Stationsstraat 24, Aalten

Een Stolperstein (struikelsteen) is een gedenksteen, die geplaatst wordt in het trottoir voor het huis van waaruit in de Tweede Wereldoorlog mensen door de nazi's zijn weggevoerd naar een vernietigingskamp.

Als je, meestal onverwacht, voor je voeten zo'n steen ziet met de naam van een slachtoffer van deze terreur, word je er weer even aan herinnerd hoe tijdens die oorlog vele miljoenen het slachtoffer zijn geworden van systematische moord. Op de bovenkant van de stenen is een messing plaatje aangebracht. Daarin zijn de naam, het geboortjaar, de datum van wegvoering en de plaats en datum van overlijden gestanst. Zo herinnert elk van die stenen aan één van die slachtoffers, een mens die op déze plek heeft gewoond en hiervandaan is gedeporteerd om nooit meer terug te keren.

Het bestuur van de stichting Vrienden van de Aaltense Synagoge heeft besloten aansluiting te zoeken bij het internationaal nog steeds groeiende Stolpersteineproject. Een van de doelstellingen van de stichting is het levend houden van de herinnering aan de Joodse gemeenschap die in Aalten gewoond heeft. Daarbij wordt bijzondere aandacht besteed aan de lotgevallen van hen die in de periode voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog zó zwaar getroffen zijn, dat na de bevrijding het Joodse leven in Aalten ten onder is gegaan.

Daarmee wil de stichting hun nagedachtenis eren en ook voor komende generaties gedenkplekken creëren, zodat zij niet vergeten worden. Daarbij gaat het niet alleen om hen, maar ook om de ideologie die geleid heeft tot hun dood, discriminatie op grond van geloof en ras, met als uiterste consequentie een huiveringwekkende genocide. In een tijd waarin het antisemitisme ook in Nederland weer toeneemt, dient dat een blijvende waarschuwing te zijn.

Abraham van Gelder werd geboren op 9 november 1878. Hij werd slager; zijn winkel was in elk geval vanaf 1920 gevestigd in de Landstraat. Samen met zijn broer Levie, die een slagerij had aan de Dijkstraat, leverde hij het koosjere vlees voor de Joodse bevolking van Aalten. Abraham trouwde met Reintjen de Jong, geboren op 22 oktober 1881 in Apeldoorn. Zij kregen vijf kinderen, van wie er twee (Simon en Maurits) naar het buitenland emigreerden en twee (Eveline en Julchen) naar Arnhem verhuisden. De oudste zoon, Arnold Abraham, geboren op 20 juli 1908, opende in 1937 een winkel in de Bredevoortsestraat, nummer 7, die bekendheid kreeg als Goedkope Volksslagerij; deze aanduiding wijst erop dat hij een bredere klantenkring had voor zijn vlees en dus niet uitsluitend koosjere producten verkocht.

Toen tijdens de bezetting de Joodse winkels gesloten moesten worden verhuisden Abraham en Reintjen naar de Stationsstraat 24. Vandaar uit vertrokken zij naar een onderduikadres in de Oosterkerkstraat. Op 22 augustus 1944 werden zij door verraad gearresteerd en met de allerlaatste deportatietrein die Nederland heeft verlaten op 3 september 1944 naar Auschwitz gebracht. Hier zijn zij op 6 september 1944 zijn vermoord.

Van Julchen weten wij dat zij werkzaam was in het Voormalig Rotterdams Kinderthuis aan de Amsterdamseweg 1 in Arnhem. Zij is op 16 juli 1943 in Sobibor vermoord, 29 jaar oud. De andere kinderen van Abraham en Reintjen hebben de oorlog overleefd.

11.

Gedenkmuur bij het station

Stationsstraat/Landbouwstraat/Piet Heinstraat, Aalten

De gedenkmuur in de Stationsstraat is als bewijs van dankbaarheid aan de Aaltense bevolking geschenken door onderduikers die in Aalten en de omliggende buurtschappen een groot deel van de oorlogstijd hebben doorgebracht. De plaats, tegenover het station, werd bewust gekozen, zodat iedereen die per trein in Aalten aankomt, dit onderduikersmonument kan zien.

In de muur zijn twee stukjes beeldhouwwerk aangebracht. Het eerste stelt een gespijkerde laars voor, een herinnering aan de marcherende horden barbaren die op onze wegen en in onze straten werden gehoord. Onder de grond waarop de laarzen neer dreigen te komen, zijn jonge ontkiemende vruchten zichtbaar, symbool van de toekomst van vrijheid en vrede, die ondanks de dreiging toch al verscholen tot ontwikkeling komen.

De tweede sculptuur toont een pelikaan die met haar bloed haar jongen voedt en ze met haar vlerken beschermt tegen het gevaar dat op de achtergrond te zien is: een tanend hakenkruis. De voorstelling verbeeldt de opofferende liefde van de Aaltense bevolking, die met gevaar voor eigen leven veel onderduikers beschermde tegen het heersende geweld van het nazidom, dat wel tot ondergang gedoemd was, maar nog een geducht gevaar betekende.

Het monument werd ontworpen door de heer Olthof uit Arnhem, terwijl de twee beeldhouwde fragmenten in de muur gemaakt zijn door Dick Lemcke, die zelf in Aalten ondergedoken was geweest. Het brons is in de periode van schaarste na de bevrijding door veel onderduikers zelf ter beschikking gesteld.

Het monument werd door mevrouw D.G. Wikkerink-Eppink onthuld op 4 oktober 1947, na een herdenkings-samenkomst in de Nederlandse Hervormde Kerk, waarin ook de achttien oud-onderduikers herdacht werden die de oorlog niet hebben overleefd.

bron: J.G. ter Harst, Aalten in oorlogstijd, Aalten, 1990³

12.

Pastoor Chris van Rooijen

Geboren 13 februari 1876, overleden op 28 januari 1945

Piet Heinstraat, Aalten

Het was zondag 28 januari 1945. Zoals gebruikelijk was er 's middags om 15.00 uur een dienst in de RK St.-Helenakerk aan de Dijkstraat in Aalten. De kapelaan ging voor in deze dienst. De pastoor zat in de pastorie naast de kerk. De kerk was behoorlijk vol. 'Nood leert bidden', zegt het spreekwoord en tijdens de oorlogsjaren gebeurde dat dan ook veel.

Tegen 15.30 uur doken enkele Amerikaanse jagers uit het wolkendek en lieten in Aalten bommen vallen. Ook op de pastorie, pal naast de kerk, viel een bom. Kalk, stenen en beelden kwamen naar beneden. Iedereen dook onder de banken, maar het kerkgebouw bleef, weliswaar zwaar beschadigd, staan. De kerkgangers kwamen, onder het stof zittend, met de schrik vrij.

De pastorie, naast de kerk, lag helemaal in puin. Tijdens het ruimen van het puin werd de huishoudster van de pastoor, Mevr. J. Klein Rouweler, zwaar gewond bevrijd. Zij overleed later in het ziekenhuis. Ook het dienstmeisje werd, gelukkig ongedeerd, gevonden tussen het puin. De pastoor was echter niet te vinden. Pas in de nacht werd zijn lichaam ontdekt: hij had het bombardement niet overleefd.

Op 1 februari 1945 vond zijn begrafenis plaats. Omdat de kerk toen niet te gebruiken was in verband met instortingsgevaar, werd de rouwdienst in de Oude St.-Helenakerk aan de Markt gehouden. Pastoor van Rooijen is op de RK begraafplaats bij het station (aan de Piet Heinstraat) begraven. Zijn graf is daar nog steeds.

Speciale route

Op deze begraafplaats in Aalten zijn graven gemarkeerd door speciale bordjes met daarop de naam, leeftijd en oorzaak van overlijden. Deze graven worden gemarkeerd van 30 maart t/m 30 september 2020. Er is een route uitgezet langs deze graven.

Pastoor van Rooijen was bekend in Aalten om zijn houding tijdens de oorlog. Hij liet merken dat hij tegen de bezetting en tegen de nazi's was. Hij zette zijn brede hoed uit eerbied af als hij joden met de davidster tegenkwam en spoorde hen aan onder te duiken. Ook las hij vanaf de preekstoel brieven van de bisschop van Utrecht voor om daarmee te protesteren tegen de Duitse bezetting en tegen de onderdrukking.

13.

Anne Frank vrijheidsboom

Stationsstraat, Aalten

In augustus 2010 bezweek in de tuin van het achterhuis aan de Prinsengracht in Amsterdam de kastanjeboom waarover Anne Frank in haar dagboek over schrijft. Ze keek er precies op vanuit het huis, waar ze van juli 1942 tot augustus 1944 ondergedoken zat.

Ze schreef drie keer over de boom in haar dagboek. De laatste keer was op 13 mei 1944: 'Onze kastanjeboom staat van onder tot boven in volle bloei, hij is vol met bladeren en veel mooier dan verleden jaar'. De witte kastanje was een symbool van hoop voor Anne Frank.

Uit de kastanjes van de oorspronkelijke boom in de tuin van het achterhuis zijn nieuwe kastanjabomen gekweekt. De vrijheidsboom in Aalten is een nazaat van de boom, die voor Anne het contact betekende met de natuur en de wisseling van de seizoenen.

Met het planten van deze Anne Frankboom en het aanpassen van de omgeving van de boom, is een plek ontstaan voor ontmoeting, bezinning en reflectie over vrede en vrijheid. Toen en nu.

14.

Beeldje 'Spelend de dood in'

Piepersweg, Aalten

Voor al in de laatste maanden vielen er veel burger-slachtoffers. Iedereen was dan ook blij toen de bevrijding op Goede Vrijdag (30 maart 1945) een feit was.

De eerste dagen na de bevrijding van Aalten keken vele mensen hun ogen uit naar al het grote militaire materieel dat in onophoudelijke colonnes door het dorp stroomde. Al deze soldaten bleven een enorme aantrekkingskracht op de bevolking, en met name de jeugd van het dorp, houden. Het snoepgoed: chocola, witbrood, koekjes en blikjes met eten, ja, zelfs sigaretten vond een enorme aftrek onder de jeugd. Zo ook bij de broertjes Wim en Henk Schenk en Wim Wisselink.

Op 4 april 1945, enkele dagen na de bevrijding van Aalten, vond bij dit huis een drama plaats waarbij 3 jonge kinderen hun leven lieten. Die dag spelen de broertjes Wim en Henk Schenk (8 en 6 jaar) met Wim Wisselink (5 jaar). Dan vinden ze een projectiel. Onwetend wat ze in handen hebben gooien ze het elkaar toe. Plotseling gooit één van hen het projectiel tegen de muur van het huis. Het ontploft en de gevolgen zijn verschrikkelijk. Wim Schenk overlijdt ter plekke, Henk Schenk en Wim Wisselink enkele uren later in een militair nood-hospitaal in Barlo. Enkele dagen later werden de kinderen begraven Wim Wisselink op begraafplaats Berkenhove en Wim en Henk Schenk op de Rooms Katholieke begraafplaats bij het Station in Aalten. Op het bidprentje van Wim Schenk staat treffend geschreven: "Spelend ging ik de dood in, spelend verliet ik mijn vader en moeder".

tekst Louis Veldhuis

Spölland de dood in

mangs is't neet te begriepen
waar't an mankaert

soldaoten
deelt snoep en sjokola
an joelende kinder

kinder spölt in de grave
bloot met oorlogstuug
spölland de dood in

schreeuwen
krieten
stille

zo krange
net bevri-id
en dan dit verdreut

15.

King's Company Brug

Bodendijk, Aalten

Meer informatie hierover vindt u op erfgoedaaalten.nl/tweede-wereldoorlog/king-s-company-brug/pointofinterest/Media/film

Over deze brug kwamen op 30 maart 1945 de Engelsen Aalten binnenrijden. Omdat de Duitse troepen zich niet gewonnen gaven, braken kort daarop de gevechten uit. Aan de Engelse en Duitse kant zijn bij deze gevechten slachtoffers gevallen.

Het zijn de laatste dagen voor de bevrijding. Binnen de Duitse Wehrmacht dwongen fanatieke SS troepen ook twijfelende soldaten om door te vechten, ook al was de oorlog al verloren. Uiteindelijk duurde het nog tot 5 mei 1945 voordat Duitsland uiteindelijk capituleerde.

Op het bord bij de Keizersbeek staan de route en de troepenbewegingen van de Engelse bevrijders in Aalten en omgeving in die laatste oorlogsdagen van april 1945.

16.

Joodse begraafplaats

Informatiepaneel

Haartsestraat, Aalten

In oorsprong uit omstreeks 1820 daterende begraafplaats, die later naar het oosten toe is uitgebreid. Het oudere gedeelte bestaat uit een lage en rijkbeboste heuvel met verspreide grafmonumenten. Ten oosten daarvan bevindt zich het jongere gedeelte dat wordt gekenmerkt door een orthogonale aanleg. Hier bevindt zich ook het metaarhuisje.

De begraafplaats vertegenwoordigt cultuurhistorische waarde als een illustratie van de historie van de joodse gemeenschap in Aalten. Rond 1820 is het terrein in gebruik genomen, voorheen begroef men in Bredevoort. Door zijn ligging (nog net) buiten de bebouwde kom sluit het terrein aan bij de in negentiende eeuw genomen overheidsmaatregelen die gericht waren op een verbetering van de hygiëne. Tegelijk sluit het aan bij het gegeven dat joodse begraafplaatsen al voor de negentiende eeuw gewoonlijk buiten een stad of dorp lagen. De diverse graven op de begraafplaats zijn een betekenisvolle informatiebron van het verleden, en geven een indruk van de joodse geschiedenis van Aalten.

Deze joodse begraafplaats is niet altijd toegankelijk. U ziet op het paneel de namen van de joden die uit Aalten zijn weggevoerd en omkwamen. Ook leest u de namen van de joden die in Aalten geboren zijn en omkwamen. Op de gevel van het huisje vindt u het gedenkteken dat herinnert aan de joodse slachtoffers.

17.

Brits vliegtuig verongelukt

Bosweg 2, Aalten

Nadat het laatste grote militaire avontuur van de Duitsers in de Ardennen op een mislukking was uitgelopen, begonnen de Geallieerde legers zich voor te bereiden op de verovering van Duitsland zelf.

Vliegtuigen van de Tweede Tactische Luchtmacht voerden voortdurend aanvallen uit op allerlei doelen die van belang waren voor de Duitse oorlogsvoering.

Aan deze operaties namen ook de tweemotorige Mosquito's van het 418de Squadron van de RCAF (de Canadese Luchtmacht) deel. De Mosquito stond bekend als één van de beste vliegtuigen die tijdens de Tweede Wereldoorlog werden gebouwd. Men sprak wel van 'Het Houten Wonder', omdat grote delen van het toestel van hout waren gemaakt.

De Mosquito was in staat om op grote hoogte te vliegen, was zeer snel en vanwege zijn grote vuurkracht een gevreesd tegenstander van de Duitse Luftwaffe.

Eén van deze Mosquito's van het 418de Squadron stortte op 4 februari 1945 neer op de Haart, op een locatie vlakbij het huidige perceel Bosweg 2.

Het vliegtuig met squadroncode TH-M was afkomstig van het vliegveld Hartford Bridge in Engeland. De beide bemanningsleden kwamen bij de crash om het leven. Het waren piloot M. Ewaschuk (24 jaar, zie foto), afkomstig uit Vegreville in Canada en zijn navigator R.M.M. Stratton (23 jaar) uit Glasgow in Schotland.

Hoewel het vliegtuig op Aaltens grondgebied neerkwam werden beide vliegers in Winterswijk begraven.

18.

Begraafplaats

Informatiepanelen en gemarkeerde oorlogsgraven

Prins Mauritsstraat, Bredevoort

De begraafplaats van circa 1830 wordt gekenmerkt door een plattegrond met ongelijke zijden, omringd door beukenhagen en hoge bomen. Het oudste gedeelte bevindt zich direct langs de Prins Mauritsstraat. Rond 1925 is de meest zuidelijke strook toegevoegd, gecombineerd met een nieuwe toegangspoort en een enige jaren daarna gebouwd baarhuis.

Op de begraafplaats is een aantal cultuurhistorisch waardevolle graven te vinden waarvan de oudste teruggaan tot het midden van de negentiende eeuw. Diverse plaatselijk bekende inwoners van Bredevoort en hun families vonden er hun laatste rustplaats.

Opschriften op de graftekens geven enige informatie over familie- en gezinssamenstellingen, bijzondere beroepen of verdiensten etc. De begraafplaats illustreert hierdoor op een duidelijke wijze belangrijke periodes in de geschiedenis van Bredevoort en is daarmee een betekenisvolle informatiebron van het verleden. Bovendien vertegenwoordigen verschillende objecten kunsthistorische waarde als een waardevol voorbeeld van het funeraire erfgoed. De bijzondere objecten bevinden zich met name op het meest oostelijke deel van de begraafplaats, ten oosten van het hier gelegen middenpad.

Speciale route

Op deze begraafplaats in Bredevoort zijn graven gemarkeerd door speciale bordjes met daarop de naam, leeftijd en oorzaak van overlijden. Deze graven worden gemarkeerd van 30 maart t/m 30 september 2020. Er is een route uitgezet langs deze graven.

19.

Muur van de vrijheid

Ambthuiswal/Boterstraat, Bredevoort

In de Stadstuin naast de Kruidentuin in Bredevoort, tussen de Boterstraat en de Ambthuiswal, werd op 16 april 2010 de Muur van de Vrijheid onthuld. De tekst op deze herdenkingsmuur wil een brug slaan tussen het oorlogsverleden, het heden en de toekomst.

De inspanningen voor het herwinnen van de vrijheid in de catastrofe 1940-1945 houden ook een opdracht in voor onze samenleving hier en nu en in de toekomst. Vrijheid is niet vanzelfsprekend. Zij vraagt om onderhoud. Vrijheid wordt door mensen ingevuld.

De herdenking van de Bredevoortse slachtoffers, in eigen stad en elders, welke keus zij ook maakten in die donkere periode, is zo ook een opdracht aan de huidige Bredevoorters.

De kleurige tegeltjes rond de tekst zijn gemaakt door ruim 200 leerlingen van de Interconfessionele basisschool 't Bastion. Kinderen, denkend aan vrijheid en aan een leven in vrede, hebben in eigen kleine vormen de tegeltjes beschilderd.

De Muur van de Vrijheid kwam tot stand door samenwerking van de Verenigingen in Bredevoort en met inzet van vrijwilligers.

20.

Rooms Katholieke Begraafplaats Bredevoort

Informatiepanelen en gemarkeerde oorlogsgraven

Bolwerkweg, Bredevoort

De van oorsprong uit 1862-1863 daterende rooms-katholieke begraafplaats is in fasen tot stand gebracht. Het centrale, symmetrisch aangelegde gedeelte is het oudst.

Hier bevinden zich een in de as van elkaar gelegen toegangspoort en baarhuis annex werkplaats, met reeksen graven die zijn gericht op het achteraan op het terrein gelegen Calvariekruis.

De terreinindeling gaat uit van het middenpad, met een in de as van de toegangspoort gelegen baarhuis/werkruimte in de vorm van een midden op het terrein gesitueerde kapel. Aan de achterzijde van de kapel wordt het pad voortgezet, tot aan de tegen de noordgrens van het terrein gelegen kleine Calvarieberg. De diverse grafmonumenten zijn in reeksen gerangschikt en op de Calvarieberg gericht. Deze reeksen liggen evenwijdig aan de Bolwerkweg en zijn bereikbaar via dwars op het middenpad gelegen zijpaden.

De aan de Bolwerkweg gelegen toegangspoort bestaat uit een dubbel smeedijzeren draaihek. Dit uit spijlen bestaande hek is verlevendigd met eenvoudige siermotieven en heeft in het midden een kruismotief. Het hekwerk ligt ingeklemd tussen posten in bruine baksteen, met uitkragende plinten en getrapte inspringende hoeken. In elkaar grijpende bakstenen ezelsruggen beëindigen de posten. De poort maakt deel uit van de omheining van het terrein die verder uit beukenhagen bestaat. Aan weerskanten van de poort springen de hagen in een gebogen lijn terug.

Speciale route

Op deze begraafplaats in Bredevoort zijn graven gemarkeerd door speciale bordjes met daarop de naam, leeftijd en oorzaak van overlijden. Deze graven worden gemarkeerd van 30 maart t/m 30 september 2020. Er is een route uitgezet langs deze graven.

21.

Monument bij boerderij Nijhof in Barlo

Nijhofsweg 6, Aalten

In het perkje onder een grote beuk staan twee witte veldstenen met daarop Goede Vrijdag 30 maart 1945 en de namen van de vijf kinderen Weenink: Mien (20), Co (17), André (6), Rudolf (6) en Jan (3) en van het Haagse echtpaar Elfers, toen 74 en 75 jaar oud.

Op Goede Vrijdag 30 maart 1945 vonden er beschietingen plaats door de geallieerden op vluchtende Duitsers. Omdat hoofdonderwijzer Weenink het in de kern van het buurtschap te gevaarlijk vond, stuurde hij vijf van de kinderen van het gezin naar de schuilkelder bij Nijhof. Ook twee evacués die bij Nijhof waren zaten hierin, net als het echtpaar Nijhof zelf en hun dochter Wanda.

De schuilkelder van Nijhof gold als de veiligste in de omgeving. Uitgerekend de laatste bom, die vanuit een vliegtuig werd gericht op vluchtende Duitsers op straat, viel om half vijf op de schuilkelder. De mensen daarin werden bedolven onder aarde en boomstammen. De vijf kinderen Weenink en het Haagse echtpaar Elfers overleefden dit niet.

Het feest in Barlo, om de bevrijding van de Duitse bezetter op 30 maart 1945 te vieren, mocht maar één uur duren, toen de vreselijke ramp bij Nijhof bekend werd.

22.

Monument voor Leslie Pulfrey

Gandvoortweg, Aalten

Vlak voor de crash wordt board-werktuigkundige Roy Kay door een explosie uit het brandende vliegtuig geslingerd. Hij bereikt zodoende als enige overlevende, wonder boven wonder, heelhuids de grond.

Hij ontkomt aan een arrestatie en weet uiteindelijk met hulp van zogenaamde piloten-helpers op 22 september 1944 Engeland weer te bereiken.

De Britse Flying-Officer van de RAF, Leslie Pulfrey, maakt op 17 juni 1944 een fatale vlucht. In de avond van 16 juni 1944 was hij opgestegen van het vliegveld North Killingholme in Lincolnshire in Engeland, om deel te nemen aan een aanval op de fabrieken bij de Duitse plaats Sterkenrade. Hier werd onder andere synthetische olie geproduceerd voor de Duitse oorlogsindustrie. De Lancaster had 7 bemanningsleden aan boord.

Nadat het vliegtuig zijn bommenlading heeft gelost, wordt het op de terugweg onderschept en aangevallen door een vijandelijke nachtjager. Hierdoor vliegt vrijwel onmiddellijk één van de brandstoftanks in de vleugel in brand en is het toestel al snel reddeloos verloren.

De bemanning krijgt dan ook opdracht om het vliegtuig te verlaten en de eerste die eruit springt is Leslie Pulfrey. Dit gebeurt in het luchtruim boven Barlo bij Aalten. Maar dan gaat er iets mis. Wat er precies fout gaat is niet meer te achterhalen, maar in de vroege morgenuren van 17 juni 1944 wordt hij dood aangetroffen in een weiland door landbouwer Johan van Eerden. Mogelijk is Leslie na zijn sprong in aanraking gekomen met het vliegtuig of heeft zijn parachute zich niet goed geopend. Vanuit de verte is de plek waar hij neergekomen is goed te zien, want de parachute waaraan hij nog is bevestigd staat bol van de wind die erin blaast. Er zit een grote scheur in zijn parachute en met zijn hoofd is hij verward geraakt in de koorden ervan. Leslie mist één van zijn vliegerlaarzen, die hij blijkbaar na zijn sprong in de lucht heeft verloren. Op het identificatieplaatje staat zijn naam vermeld.

De brandende Lancaster slaat tenslotte te pletter in een weiland achter boerderij "Oude Liefstijck" aan de Heelweg (thans Twenteroute 5).

Leslie Pulfrey wordt overgebracht naar Varsseveld waar hij samen met zijn collega-bemanningsleden wordt begraven.

23.

Oorlogsverzameling Barloseweg

Barloseweg 1/hoek 't Villeken, Aalten

Vooraan de inrit van de Barloseweg 1 staat een zogeheten steunpoot ingegraven. Deze steunpaal was ooit onderdeel van een 88 mm kanon. Deze werd tegen het einde van de WO II bij deze boerderij werd geplaatst nadat de boerderij was geconfisqueerd door de Duitsers.

Het kanon is door de Duitse bezetter achtergelaten. Deze moest zich in rap tempo terugtrekken door de naderende Britse troepen. Op 31 maart werd de plek uiteindelijk bevrijd. De boerderij 'het Ruwhof' is hierbij in brand geschoten door de Britse troepen. Dit kwam doordat er zich nog een aantal Duitse soldaten bevond in en rond de boerderij. De kanonnen rond de boerderij werden na de bevrijding gesloopt door o.a. de plaatselijke smid en oud ijzerhandelaren. De delen die daarna nog overbleven zijn begraven of gebruikt (zoals deze steunpaal) als hoekpaal in een weiland.

In de oorlogsverzameling zijn diverse uniformen, documentatie, gebruiksvoorwerpen, wapens en voertuigen te bezichtigen. De collectie geeft een goed beeld van hoe het leven tijdens de oorlog moet zijn geweest. Ook is hier een schuilkelder nagebouwd die te bezichtigen is tijdens de openingstijden. Het museum is gevestigd in een voormalige varkensschuur bij boerderij het Ruwhof in Barlo. De boerderij 't Ruwhof, van de familie G. H. van Eerden was een bolwerk van het verzet. Hier was de wapenopslag van de Aaltense Knokploeg (KP) ondergebracht. Ook werden er vanaf augustus 1943 persoonsbewijzen en arbeidsbewijzen (Z-kaarten) vervalst door meesters-vervalser Broos. Meerdere malen werd er op de boerderij door het verzet vergaderd, onder meer door de leider van het plaatselijk verzet, Ome Jan Wikkerink.

Openingstijden van de oorlogsverzameling:
Maart t/m september:
elke laatste zondag van de maand
van 13.00 tot 17.00 uur.
30 maart Bevrijdingsdag Aalten:
10.00 tot 17.00 uur
5 mei Bevrijdingsdag:
10.00 tot 17.00 uur
Entree is gratis, een vrije gift is welkom.

24.

Monument slachtoffers bombardement Dale

Grevinkweg/hoek Aladnaweg, Aalten

Een aantal inwoners geeft aan dat het eigenlijk wel goed ging tijdens de oorlog. Mannen waren of te oud of te jong om te helpen aan het front, er was op zich genoeg voedsel. Maar dan, net voor de bevrijding gaat het mis. In de laatste winter van de oorlog, 8 februari 1945, vallen de bommen op buurtschap Dale.

Er gaan verhalen dat er wel honderd bommen werden gegooid. Ook gaat het gerucht dat de geallieerden niet exact wisten waar ze vlogen. Het eigenlijke doel van deze operatie was de aanval van Duitse troepen. Ze bombarderen niet alleen een aantal boerderijen maar ook een aantal restanten van fabrieksgebouwen van Driessen. Het kan zijn dat de geallieerden dachten dat dit de industrie van Bocholt was. Per slot van rekening was het erg bewolkt die dag. Tijdens het bombardement in 1945 vallen elf doden.

Het monument werd in 1988 opgericht op de plek waar het bombardement heeft plaatsgevonden. Het monument bestaat uit grote hoekstenen, afkomstig van de verdwenen boerderij 'Oude Bekenhuis' van de familie te Grotenhuis. Zij zijn in 1949 vertrokken naar Canada.

Begraafplaats Berkenhove Aalten

Oude hoofdingang aan Barloseweg, Aalten

Op deze begraafplaats zijn graven gemarkeerd door speciale bordjes met daarop de naam, leeftijd en oorzaak van overlijden. De route start bij de oude hoofdingang aan de Barloseweg.

Aan het begin van het brede pad zijn links de graven van de gesneuvelde Britse soldaten en de grafsteen van verzetsstrijder Cees Ruizendaal te vinden. Bijna aan het einde van het brede pad ziet u rechts de grafsteen van J. der Weduwen.

Britse oorlogsslachtoffers

Uit de vliegtuigen, die in de regio rond Aalten in de oorlog werden neergeschoten, kwamen weinig overlevenden. In Aalten zelf zijn in de oorlog drie vliegtuigen neergekomen, twee Britse en één Duitse. Slechts zelden kwamen bemanningsleden heelhuids uit het toestel. Een herinnering aan hun offer voor onze herkegen vrijheid zijn de uniforme grafstenen voor de vijf Britse vliegers hier op deze begraafplaats. Ook de 12 Britse militairen van de grondtroepen, die gesneuveld zijn bij de bevrijding van Aalten, in april 1945, zijn hier begraven. Bij het graf van de Britse oorlogsslachtoffers is ook het graf te vinden van de verzetsstrijder Cees Ruizendaal. Voor de Britten en Cees is op 12 juni 2012 een gedenkzuil bij hun graven onthuld.

Cees Ruizendaal 17-05-1909 • 20-04-1944

In mei 1940 is de in Maarssen geboren Cornelis Ruizendaal 30 jaar. Zijn diensttijd bij de Koninklijke Marine zit er op en hij vecht als soldaat op de Grebbeberg tegen het ons land binnengevallen Duitse leger.

Na de capitulatie is hij vanaf augustus 1940 werkzaam bij de politie te Amsterdam. Het sterk groeiend aantal NSB-ers bij de Amsterdamse politie is voor Ruizendaal reden om overplaatsing naar Aalten aan te vragen waar hij in juli 1942 aan het werk gaat als veldwachter. Daar raakt hij al spoedig

betrokken bij ondergrondse activiteiten en is genoodzaakt zelf onder te duiken. Medio 1943 wordt Ruizendaal, inmiddels bekend onder de verzetsnaam 'Zwarte Kees', leider van de Aaltense knokploeg (KP). In deze knokploeg wordt een sleutelrol vertolkt door de hier elders begraven 'Ome Jan' Wikkerink.

Op 20 april 1944, de verjaardag van Hitler, heeft de KP-Aalten de unieke mogelijkheid een flinke partij wapens te bemachtigen in Brabant. Maar de operatie wordt verraden door infiltrant Willy Markus. Ruizendaal sneuvelt in vuurgevecht met de SS op de binnenplaats van een woning in Doesburg. De KP-Aalten wordt die dag door het verraad grotendeels opgerold.

Joop der Weduwen Monument op Berkenhove

De huisarts Joop der Weduwen heeft in de oorlog bijzondere verzetsdaden verricht. De patiënten van deze huisarts hebben een speciale gedenksteen voor zijn graf laten maken, uit dankbaarheid voor zijn geweldige inzet. De Aaltense arts was de enige dokter die wist door te dringen tot de beul van Rees en hem de zieken afhandig wist te maken. Hij nam ze mee in zijn auto en bracht ze onder in het noodziekenhuis in Aalten. Wie er ernstig aan toe was werd naar Harreveld gebracht, waar het jongensinternaat geheel als ziekenhuis was ingericht.

Samen met C. Driessen wist Der Weduwen veel zieke en ondervoede in Duitsland te werk gestelde Nederlanders te redden. Na een bezoek aan Den Haag, om de autoriteiten daar te attenderen op de slechte omstandigheden in de werk-kampen, werd zijn auto op de terugweg door een vliegtuig beschoten. Bij deze beschieting kwam de heer Der Weduwen, op 23 januari 1945, om het leven. De heer B.G. Grouwstra uit Aalten, bracht zijn gevoelens ten aanzien van de inzet van de heer Der Weduwen als volgt onder woorden:

O, wat was 't een verrassing
Dokter; uw spontanen daad
Heeft ons allemaal bewogen,
Trof 't hart van elk soldaat.

Wij zijn U ten zeerste dankbaar
't Viel bij allen in de smaak,
U te danken namens allen,
Is een aangename taak.

Hiermee hebt u kunnen tonen,
Door een gift aan ons – soldaat,
Dat 't hart van menig burger,
Warm en innig voor ons slaat.

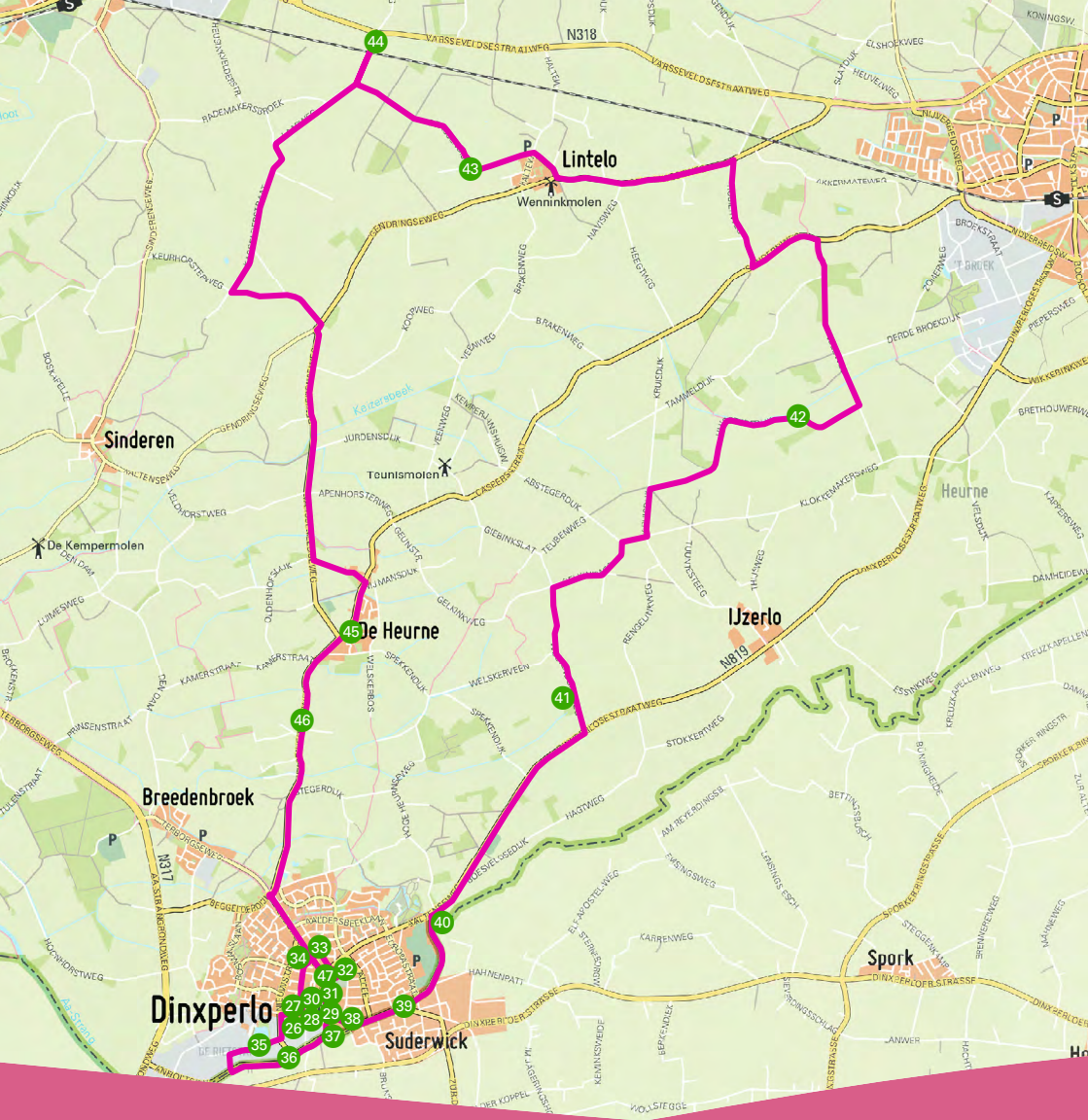
Mocht die geest hier immer blijven,
Ter eer van Volk en Vaderland,
Laten wij, soldaat en burger,
Sluiten, 'n hechte vriendschapsband.

*bron: J.G. ter Horst, Aalten in oorlogstijd,
Aalten, 1985, pag. 161-163*

Speciale route

Op deze begraafplaats in Aalten zijn graven gemarkeerd door speciale bordjes met daarop de naam, leeftijd en oorzaak van overlijden. Deze graven worden gemarkeerd van 30 maart t/m 30 september 2020. Er is een route uitgezet langs deze graven.

*Op de gedenkzuil bij de oorlogsgraven
wordt ook luitenant John Andrew
Cardew Duncan herdacht. Hij is
begraven op de Reichswald Forest
War Cemetery bij Kleve in Duitsland.*

ROUTE DINXPERLO, ca 35 KM

Vertretpunt Dinxperlo: Markt 1, Grenslandmuseum

- > **Grenslandmuseum, Monument , Monument bij de dorpskerk.** 26. - 30.
- > Ga linksaf, **Hogestraat.** 31.
- > Hogestraat vervolgen door centrum, tot rotonde. 32.
- > Op rotonde 1e weg rechts Kerkhofplein, **Oude Begraafplaats.**
- > Kerkhofpad vervolgen, na gebouw direct linksaf Prins Bernhardstraat richting Aaltenseweg.
- > Schuin oversteken naar Polstraat.
- > Einde weg links, **Bernard IJzerdraatstraat.** 33.
- > Weg oversteken Burgemeester Mr Verbeekstraat.
- > **Maurits Prinsstraat** oversteken en Molenstraat vervolgen. 34.
- > 4e weg rechts, Burgemeester Haverkampstraat.
- > 1e weg links, Industriestraat.
- > 1e weg rechts, **Meniststraat. Hier bevindt zich ook het Joods kerkhof.** 35.
- > 1e weg links, Meniststraat.
- > 1e weg links, Anholtseweg.
- > Hoek Industriestraat/Anholtseweg, voormalige **tapijtfabriek.** 36.
- > Anholtseweg gaat over in Heelweg.
- > 2e weg links Grensstraat, 1e straat rechts Kwikkelstraat en vervolgens rechts aanhouden.
- > Kwikkelstraat. Aan rechter hand is **Joods monument** en links **Operation Stösser.** 37.
- > Ga linksaf Heelweg. 38.
- > Na de Jumbo op de splitsing Heelweg/Keupenstraat staat het **Büdeken.**
- > Bij de splitsing links aanhouden Keupenstraat **De Grens bloeit.** 39.
- > Einde van de weg rechtsaf Aaltenseweg. 40.
- > Vervolg de Aaltenseweg ca 3 km.
- > Ga linksaf bij Westendorpweg.
- > Nr 1, **granaatinslag bij boerderij.** 41.
- > Vervolg de Westendorpweg (wordt Giebinkslat) ca 1,5 km.
- > 2e weg rechts Gelinkweg.
- > Links aanhouden langs firma Hoftijzer.
- > 1e weg rechts Klokkemakersweg.
- > 1e weg links Kruisdijk.
- > 1e weg rechts Huisstedeijk.
- > Weg vervolgen ca 1,5 km.
- > Aan linkerhand: **vliegermonument IJzerlo.** 42.
- > Einde van de weg linksaf, Veldweg.
- > Einde van de weg linksaf, Sondernweg.

- › Na zandpad 1e weg rechts Rosierweg.
- › 1e weg links Gendringseweg.
- › Na ca 1,5 km 1e weg rechts Schooldijk (Lintelo).
- › Kruispunt oversteken.
- › Rechts aanhouden in de bocht Brassendijk 1, **Joop Levy**.
- › Weg vervolgen tot Rademakersbroek, einde weg rechtsaf.
- › Over het spoor na ca 300 meter: **Oorlogsmonument Rademakersbroek**.
- › Omdraaien.
- › 3e weg links Kasselderstraat.
- › Einde van de weg, bij auto Westervelt, links Keurhorsterweg.
- › Bij het kruispunt rechts en direct weer linksaf De Heurnseweg.
- › 4e weg Links, Brussendijk.
- › Einde van de weg rechtsaf Lage Heurnseweg.
- › Bij de voormalige kerk aan linkerhand, **D.H. Keuperweg**.
- › **Lage Heurnseweg** vervolgen, ter hoogte **fabriek Aalders**.
- › Vervolg Lage Heurnseweg tot rotonde.
- › 3e afslag op rotonde, Terborgseweg.
- › Weg vervolgen tot volgende rotonde, Willem van Oranje plein **Plaquette Willem van Oranjeplein**.
- › 1e afslag, Hogestraat.
- › Doorrijden tot Markt **EINDE ROUTE DINXPERLO**.

43.

44.

45.

46.

47.

26.

Grenslandmuseum Dinxperlo

Markt 3, Dinxperlo

Dat het leven in de beide grensdorpen Dinxperlo en Suderwick anders verliep dan elders in Duitsland en Nederland, wordt duidelijk als je in de geschiedenis van beide dorpen duikt. In het Grenslandmuseum is een overzicht te zien van het leven aan de grens. Foto's tonen wat er zich tijdens WO II in het grensdorp afspeelde.

Beide grensdorpen, die door de bevolking als één dorp worden gezien, werden in de oorlog van elkaar gescheiden door prikkeldraad. Maar ook het prikkeldraad was niet onoverwinbaar. Men hielp elkaar zo nodig. In het museum is informatie verkrijgbaar over de wijze waarop dit gebeurde. En over hoe het verder ging na 1945. Kaarten in het museum tonen deze ontwikkeling.

Expositie "Sporen van Vrijheid"

Naast de vaste tentoonstelling over de Grens is in het Grenslandmuseum t/m 31 oktober 2020 de tentoonstelling "Sporen van Vrijheid" te zien. De expositie maakt deel uit van het Achterhoekse programma "Gelderland herdenkt 75 jaar bevrijding".

"Sporen van Vrijheid" is een professionele tentoonstelling met bijzondere verhalen over de kostbare vrijheid. Negen personen uit de regio vertellen hun verhaal van toen en nu. De verhalen zijn gerangschikt onder drie thema's: verdriet, afstand en verbroedering. Per thema komen drie personen aan het woord over vrij zijn: een Nederlander, een Duitser en iemand met een eigentijds verhaal, die recent een oorlogssituatie heeft meegemaakt of nog dagelijks lijdt aan de gevolgen daarvan.

De expositie bevat ook een lokaal deel, daarin wordt aandacht besteed aan de situatie in de gemeente Dinxperlo tijdens de oorlogsjaren. Vooral de laatste jaren van de bezetting 1944/1945 en de bevrijding worden belicht. Aan de orde komen o.a.: mobilisatie, 10 mei 1940, inkwartiering, tewerkstelling, onderduiken, verzet, onveiligheid, verduistering, beschietingen, schuilkelder, bevrijding, wederopbouw en de groeiende samenwerking met Suderwick.

De expositie is ivm Corona tot nader orde uitgesteld.

27.

Prins Clausplein Dinxperlo

Prins Clausplein, Dinxperlo

Op vrijdag 20 mei 1988 is op het Marktplaatsplein een gedenksteen onthuld. Dit ter nagedachtenis aan het feit dat 50 jaar geleden (1938) de Nederlands-Duitse grens werd gesloten voor vluchtelingen uit Nazi Duitsland.

De toenmalige burgemeester van Dinxperlo, de heer Mr. H.J. Verbeek onttrok zich aan dit verbod en hielp vluchtelingen van Joodse afkomst aan al of niet tijdelijke verblijfsvergunningen en aan identiteitsbewijzen. Vanwege dit feit is hij in april 1939 oneervol ontslagen uit het ambt van burgemeester.

In 1990 werd hij postuum gerehabiliteerd. De al naar hem vernoemde straatnaam Mr. H.J. Verbeekstraat werd gewijzigd in Burg. Mr. Verbeekstraat. De tekst van de steen:

Voor wie vluchten moet
Wordt vrijheid herwonnen
In gastvrijheid

Geen gesloten grens
Kon 50 jaar geleden
Moedigen weerhouden
Dit metterdaad te bewijzen
Mei 1938-1999

Vluchtelingenwerk.

28.

Algemeen monument

Dorpskerk, Prins Clausplein, Dinxperlo

Begin jaren '50 is door het toenmalige college van B en W een algemene oproep aan de inwoners van Dinxperlo geplaatst met het verzoek om een (financiële) bijdrage te willen leveren aan "de oprichting van een gedenkteken ter nagedachtenis van hen, die gedurende de oorlog het leven hebben gelaten, hetzij door handelingen van de bezetter, hetzij door oorlogsgeweld of anderszins."

Voor dit doel is in 1953 een bedrag van fl. 1.253,00 opgehaald. Het beeld is op 30 augustus 1958 onthuld.

Het beeld is vervaardigd door de Arnhemse Beeldhouwer Albert Diekerhof. Het beeldt een menselijke figuur uit, dat te voorschijn treedt uit de duisternis.

29.

Dorpskerk Plaquette aan toren N.H. Kerk

Dorpskerk, Prins Clausplein, Dinxperlo

Onder in de kerktoeren verschilden zich tijdens de bevrijding enkele burgers. Door de luchtdruk van de granaten werd de deur van de kerk eruit geblazen waardoor men naar het brandende Dinxperlo kon kijken. Enkele uren later kwamen de eerste Schotse verkenners al poolshoogte nemen in de kerk.

De plaquette bevat de namen van de 22 gesneuvelde militairen van de 51th Highland Division, die betrokken waren bij de bevrijding van Dinxperlo in de periode eind maart/begin april 1945.

30.

Oorlog in de Achtertuin

Dorpskerk, Prins Clausplein, Dinxperlo

De heer Willie Lieber publiceerde in 1998 het boek “Oorlog in de achtertuin”. Het boek kwam tot stand na nauw contact met oud militairen van de 51st Highland Division, betrokken bij de bevrijding van Dinxperlo. De namen van de toen bekende gesneuvelden staan op de plaquette (zie punt 29). In de periode 2000 tot 2010 werd er meer informatie bekend over de laatste week van maart 1945, waarin Dinxperlo werd bevrijd.

In maart 1945 zit Dinxperlo zwaar in de vuurlinie, omdat deze plaats de doorvoer-route is voor de Britse bevrijders richting het noorden. Met name de twee bruggen over de Aa-Strang moeten in Britse handen komen. De tijd dringt. De Duitse elite-eenheden, die zich hadden ingegraven rondom het dorp, verzetten zich verbeten. Alleen al aan Britse zijde vinden 85 geallieerden de dood.

De aanvullende informatie is in 2010 aanleiding geweest voor het bestuur van de VVNF om ter herinnering aan de 65-jarige bevrijding van Dinxperlo een plaquette aan te bieden, waarmee recht wordt gedaan aan allen, die gesneuveld zijn bij de bevrijding van Dinxperlo. De onthulling vond plaats op 5 mei 2010 door veteranen van de 51st Highland Division, mr. Dennis Hall en mr. Richard Massey.

31.

Vliegtuig in de Hogestraat

Hogestraat, Dinxperlo

Op een zaterdag rond 18.00 uur deed er zich een luchtgevecht voor boven Dinxperlo waarbij een Duitse messerschmitt en een Britse Mustang betrokken waren. Uffz. Hans-Joachim Borreck, ingedeeld bij unit 5/Jacht Geschwader 26, komt hierbij om het leven.

De Duitse piloot wist zijn geraakte vliegtuig nog te verlaten, maar omdat hij zijn parachute niet had vast gemaakt was hij ten dode opgeschreven. Zijn lichaam werd later gevonden aan de Brinkerveldstraat, zijn parachute dwarrelde af richting de huidige voetbalvelden van Dinxperlo. Het vliegtuig stortte tegen de grond in de Hogestraat, nog geen twee meter verwijderd van de chemische fabriek ‘Saba’ waarbij de fundering 10 cm opgelicht werd.

*Uit “Dinxperlo en de Heurne in beeld”,
deel 1. Uit gegeven door Ben Maandag,
Dinxperlo*

32.

Oude Begraafplaats

Informatiepanelen en gemarkeerde oorlogsgraven

Kerkhofplein, Dinxperlo

Deze begraafplaats kenmerkt zich door de schilderachtige beplanting die zich om de grafmonumenten bevinden.

De begraafplaats is bijzonder waardevol vanwege de aanwezige grafstenen, daterende uit zowel de negentiende als twintigste eeuw. De begraafplaats heeft een monumentale status.

Katholieke slachtoffers liggen begraven op de begraafplaats in Breedenbroek. Zij worden hier wel herdacht door middel van de speciale bordjes die geplaatst zijn op de begraafplaats. Er is een route uitgezet langs de oorlogsgraven.

Speciale route

Op deze begraafplaats in Dinxperlo zijn graven gemarkeerd door speciale bordjes met daarop de naam, leeftijd en oorzaak van overlijden. Deze graven worden gemarkeerd van 30 maart t/m 30 september 2020. Er is een route uitgezet langs deze graven.

33.

Bernard IJzerdraatstraat

Bernardus IJzerdraat (Haarlem, 13 oktober 1891 - Waalsdorpervlakte (Den Haag), 13 maart 1941) was een Nederlandse verzetsstrijder tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Bernard IJzerdraatstraat, Dinxperlo

Bernardus IJzerdraat was van beroep gobelinrestaurateur. Als gevolg van de crisis in de jaren '30 moest deze school sluiten. IJzerdraat ging als adviseur werken bij de Deventer tapijtfabriek van Maurits Prins in Dinxperlo. Hij sloot zich in 1936 aan bij de beweging Eenheid door Democratie, die zich zowel tegen fascisme en nationaal-socialisme als tegen het communisme verzette. Zij waarschuwde vanaf het begin voor de pro-Duitse propaganda van de NSB.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog keerde IJzerdraat terug naar Rotterdam; hij werd leraar aan enkele scholen in Schiedam en Vlaardingen. Het bombardement op Rotterdam op 14 mei 1940 en de capitulatie de dag erna maakten een enorme indruk op hem en waren voor hem het signaal om op te roepen tot verzet. Hij organiseerde één van de eerste verzetsgroepen in de Tweede Wereldoorlog in Nederland, 'De Geuzen' in Rotterdam. Nadat IJzerdraat verraden was, werd hij op 25 november 1940 opgepakt in Haarlem. Duitse SD vond bij hem thuis een lijst met daarop alle namen en adressen van de overige leden van de verzetsgroep. De leden werden opgepakt en in het zogenaamde Geuzenproces veroordeeld.

Samen met veertien medeverzetsstrijders en drie communistische Februaristakers werd IJzerdraat op 13 maart 1941 gefusilleerd op de Waalsdorpervlakte bij Scheveningen.

34.

Maurits Prins

Maurits Prinsstraat, Dinxperlo

Maurits Philip Prins (geboren te Arnhem in 1840) stichtte omstreeks 1875 een subafdeling van de “Deventer Tapijtfabriek Maurits Prins” in Suderwick en vervolgens een filiaal in Dinxperlo. In 1882 kwam hij met zijn gezin naar Dinxperlo.

De familie Prins heeft veel voor het fabriekspersoneel en voor Dinxperlo gedaan. Maurits Philip Prins zorgde voor een collectieve ziekteverzekering, waardoor het hele personeel, arbeiders, bazen en leiding, volledige medische hulp kreeg. De zoons Benjamin en Philip spanden zich in voor o.a. de bouw van de spoorlijn Dinxperlo-Varsseveld (1904) en een telefoonverbinding (1907). Ook de kinderen van Benjamin en Philip Prins hebben veel voor het personeel en de Dinxperlose gemeenschap gedaan. En ook de twee kleinzonen van Prins; Maurits (kleine Mau) en Maurits Philip Prins (lange Mau) speelden later een grote rol in de geschiedenis van de fabriek en hebben veel voor het personeel en de Dinxperlose gemeenschap gedaan.

Toen kwam de oorlog. De Joodse eigenaren werd het uiteindelijk onmogelijk gemaakt het bedrijf nog langer te leiden.

Een poging om het land te ontvluchten mislukte, vermoedelijk door verraad. In oktober 1942 werden de in Dinxperlo wonende leden van de familie Prins gedeporteerd.

foto: Frank Vinkenvleugel

35.

Meniststraat

Meniststraat, Dinxperlo

Isaac Menist (geboren in Amsterdam in 1867) was vanaf 1886 voorzanger en leraar van de Joodse Gemeente Dinxperlo. Op 18 oktober 1936 vierde hij er zijn 50-jarig jubileum.

Isaac Menist heeft in de Dinxperlose gemeente veel voor het Jodendom gedaan. Hij heeft veel leerlingen uit plaatsen waar geen Joodse gemeente was - ook uit de Duitse grensplaatsen - onderwezen.

Als journalist genoot hij bekendheid. Hij was bestuurslid van o.a. de plaatselijke afdeling van het Rode Kruis en de Volksbond tegen Drankmisbruik. Isaac Menist werkte ook jarenlang op het kantoor van de Coöperatieve Stoomzuivelfabriek (“de boterfabriek”). In al deze functies heeft hij waardering gevonden.

Isaac Menist werd in mei 1943 in het concentratiekamp Sobibor vermoord.

In deze straat bevindt zich ook de joodse begraafplaats.

36.

Tapijtfabriek aan de Anholtseweg

Hoek Industriestraat/Anholtseweg, Dinxperlo

In de fabriekshallen werden tot eind maart 1945 materialen van het 611e Duitse bataljon Flakund Scheinwerfer (88 mm) verschanst.

Onder het zware artillerievuur van eind maart 1945 heeft ook deze fabriek zwaar geleden. Het linker gedeelte van de fabriek is na de oorlog weer gerestaureerd, de rest is destijds gesloopt.

De in Arnhem geboren Prins senior een telg uit een Joods geslacht, richtte in 1869 in Deventer een tapijtfabriek op, De Deventer Tapijtfabriek. Later vestigde hij zich met zijn gezin in 1882 in Dinxperlo en zette daar de tapijtfabriek voort; eerst in Suderwick aan de Anholtseweg en later in Dinxperlo; onder de naam De Deventer Tapijtfabriek Maurits Prins. De fabriek, de latere Tretfordfabriek, was te vinden op het terrein aan de Industriestraat-Anholtseweg-Weverstraat.. In 1890 had de fabriek al 150 werknemers in dienst.

De oorlogsjaren maakten een einde aan het succes en om te voorkomen dat de Duitsers de fabriek zouden confisqueren, verkocht de directie de fabriek in 1941 aan de firma Veneta uit Hilversum. Er was een mondelinge afspraak met de directie van Veneta, dat de familie Prins bij terugkeer de fabriek weer terug in handen zou krijgen. Helaas is dit nooit zover gekomen. De fabriek in Suderwick was toen al gesloten.

37.

Joods Monument

Hoek Kwikkelstraat/Julianastraat, Dinxperlo

De synagoge van Dinxperlo stond aan de Kwikkelstraat (ter hoogte van de huidige kruising Kwikkelstraat / Julianastraat).

De synagoge werd op zondag 17 februari 1889 ingewijd. Het initiatief tot het vormen van een georganiseerde Joodse gemeenschap werd in 1886 genomen door Maurits Philip Prins, de oprichter van de Deventer Tapijtfabriek Maurits Prins (aan de Anholtseweg). De synagoge werd in de oorlog zwaar beschadigd en is korte tijd daarna afgebroken.

Het 'Joods monument' in Dinxperlo is opgericht ter nagedachtenis aan de 43 Joodse medeburgers die tijdens de Tweede Wereldoorlog door de bezetter zijn weggevoerd en in concentratiekampen zijn omgebracht.

Aan de Kwikkelstraat, recht tegenover de plaats van de voormalige synagoge, werd op 4 mei 1995 een gedenksteen onthuld die de 43 namen bevat van de slachtoffers.

38.

Operation Stösser

Kwikkelstraat, Dinxperlo

In november 1944 werd in een zwaarbewaakt huis aan de Kwikkelstraat een Duitse operatie strategisch voorbereid op verzoek van Adolf Hitler.

De voorbereidingen werden verricht door Duitse officieren waaronder generaal Kurt Student en Friederich August Freiherr von der Heydte.

De operatie kreeg de naam "OperationStösser", waarbij 1300 Duitse parachutisten ver achter vijandelijke linies zouden worden gedropt tijdens het Ardennen offensief, om aan de geallieerde zijde chaos te creëren en de Duitse opmars te bevorderen. Freiherr von der Heydte kreeg hierbij de leiding over de operatie en oefende hiervoor in de buurtschappen in en rondom Aalten waar de divisie gestationeerd waren.

Op zondag 17 december 1944 werd deze operatie een feit.

39.

Heelweg

Dinxperlo/Suderwick

De grens speelt een belangrijke rol in de geschiedenis van Dinxperlo en Suderwick. Dinxperlo ligt pal op de grens met Duitsland en vormt met het Duitse plaatsje Suderwick een aaneengesloten bebouwing, waar de grens dwars doorheen loopt. Deze grens volgt de Heelweg en gaat over in de Anholtseweg. De feitelijke grens op de Heelweg wordt bepaald door de trottoirband aan de Duitse zijde. De weg tot aan de trottoirband is Nederlands grondgebied.

Al in de Eerste Wereldoorlog werd er op de grens een prikkeldraadversperring opgebouwd, dit leidde bijvoorbeeld tot een levendige grenshandel tussen Dinxperlo en Suderwick.

In 1939 zorgde een prikkeldraadversperring ervoor dat de beide dorpen tijdens de Tweede Wereldoorlog opnieuw voor elkaar waren afgesloten. In 1949 werd een deel van Suderwick onder Nederlands beheer gesteld en onder bestuurlijk toezicht van de gemeente Dinxperlo geplaatst. Tot 1963 behoorde een derde deel van Suderwick tot Nederland.

Op 8 april 1960 is het Grensverdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Bondsrepubliek Duitsland gesloten, dat op 1 augustus 1963 in werking trad. Dit betekende de teruggave van het toegevoegde gebied aan Duitsland. Het verdrag heeft in 1971 geleid tot een gemeenschappelijke regeling tussen Dinxperlo en Suderwick (later Stadt Bocholt), waarin zaken geregeld worden zoals het wederzijds overleg over bouw- en bestemmingsplannen langs de grens, de aansluiting van Suderwickse panden op de Nederlandse riolering, aanleg van wegen, wederzijdse hulpverlening bij brand etc.

Op 1 januari 1993 werden de grenzen opengesteld. Dit betekende de opheffing van de officiële douanepost bij de grensovergangen Dinxperlo-Oost (Heelweg) en Dinxperlo-West (Anholtseweg). De grensstenen in het perkje voor de St. Michaelskerke vormen tevens een tastbare herinnering aan het verleden op deze bijzondere plek.

Op de grensovergang Dinxperlo-Oost is een moderne variant op het voormalige grenswachtershuisje (Büdeken) geplaatst. Aan de hand van de informatieborden komt de geschiedenis tot leven. Vanaf het Büdeken is een speciale wandelroute 'GrenzenLos' (17 km) te volgen. Deze is verkrijgbaar bij de VVV aan de Markt 4 in Dinxperlo.

40.

De grens boeit / Die Grenze blüht

Keupenstraat, Dinxperlo/Suderwick

De Keupenstraat is één van de plekken waar het Duitse leger in 1940 Nederland binnenviel. In 2020 viert Dinxperlo de bevrijding samen met Suderwick. De grens is inmiddels geen hindernis meer en de onderlinge banden zijn goed.

De Stichting Bewaar't Olde Dinxperlo, de Heimatverein Suderwick, het Dinxpers Belang en het Burgerinitiatief Dinxperwick zagen dit als aanleiding om in het jubileumjaar 2020, de grens aan de Keupenstraat te laten bloeien. In november 2019 werden door de Nederlandse en Duitse burgemeester samen met de initiatiefnemers en schoolkinderen uit beide dorpen bloembollen gepoot. Op de Keupenstraat markeren twaalf grensstenen de grens, en juist hier zijn 18.500 bollen gepoot.

41.

Granaatinslag bij boerderij

Westendorpweg 1, Aalten

Op 28 maart ligt Dinxperlo zwaar onder granaatvuur. Vele bewoners brengen angstige momenten in de (schuil)kelders door, hoopvol wachtend op de bevrijding.

Zodra het even wat rustiger wordt komen mensen even uit de schuilkelders. Plotseling slaat een granaat tegen de ijzeren putrand van de waterput bij het Spieker (schuur) van de boerderij. De gevolgen zijn verschrikkelijk. Granaatscherven vliegen in het rond en dringen het Spieker binnen.

Een aantal kinderen uit het gezin Duenk, burens van de familie ten Haaken, is op dat moment op de boerderij en op het erf. De zusjes Johanna Duenk (9 jaar) en Gerda Duenk (6 jaar) zijn op slag dood. Hun broer Johan Duenk (21 jaar) raakt ernstig gewond en wordt thuis op bed gelegd, waar hij aan zijn verwondingen overlijdt. Ook hun 19-jarig achternichtje Jo Tebeest komt om het leven. Haar moeder, mevr. Mina Tebeest-Seesink, die met het eten bezig is, wordt getroffen door een scherf die haar been eraf slaat. Zij overlijdt op weg naar het noodziekenhuis in Harreveld.

Ze wordt in de gemeente Lichtenvoorde begraven. Een half jaar later wordt ze bij haar dochter Jo herbegraven in Dinxperlo. De kinderen van Duenk en Jo Tebeest worden eerst bij het huis van Duenk in de tuin begraven en later op het kerkhof in Dinxperlo ter aarde besteld.

Annie Tebeest, een andere dochter van Mina raakt lichtgewond door granaatsplinters in het gezicht, evenals vader ten Haaken. Moeder Dina ten Haaken –Seesink raakt ook gewond door een scherf in haar been. Zij kan ter plekke behandeld worden. Ook zouden nog 2 Letten of Estlanders (in Duitse dienst) zijn omgekomen.

De overige mensen die op de boerderij waren hebben het drama overleefd.

foto: copyright Nationaal
Onderduikmuseum Aalten

bron: research Louis Veldhuis

42.

Vliegermonument in IJzerlo

Huisstedeijk, Aalten (net voor bruggetje Keizersbeek)

Op 26 juni 1943 stortte een Engelse bommenwerper in IJzerlo neer en kwamen vijf van de bemanningsleden om. Slechts twee vliegers overleefden de crash van de machine, type Stirling, registratie BK 767.

Zij raakten beiden in Duits gevangenschap en keerden pas na de oorlog weer naar hun vaderland terug. Een kunstwerk met daarop de gebroken vleugels staat symbool voor de missie van deze vliegers: 'Vliegen voor de vrede'.

Aalten lag op de route naar het Ruhrgebied, die regelmatig gebombardeerd werd.

Ook stond in Aalten een Duits radarstation waarmee de Geallieerde vliegtuigen werden getraceerd en onder vuur genomen. De Stirling is neergehaald door een Duitse nachtjager. Of de Duitse radarstelling bij deze crash een rol speelde, is niet bekend.

De vijf bemanningsleden, die om zijn gekomen bij de crash, werden op 29 juni met een korte plechtigheid op de begraafplaats Berkenhove begraven. De volgende dag trokken vele Aaltenaren naar de begraafplaats, waar ondergrondse strijders hun gevallen vrienden eerden. Op het middelste graf legden zij een krans met linten neer met de tekst:

'GEBROKEN VLEUGELS, ONSTERFELIJKE ROEM'.

43.

Joop Levy

Het joodse jongetje dat op zijn achtste verjaardag een vliegtuigje kreeg

Brassendijk 1, Aalten

Joop Levy is zeven jaar en woont met zijn ouders in de Spoorstraat in Varsseveld. Zijn vader is veehandelaar en kent veel mensen in de omgeving.

September 1942 duikt vader Philip Levy onder bij de familie Hofs in Varsseveld (een verzetsfamilie). Moeder Elwine Levy-Meyer en Joop duiken op dat moment onder bij de familie Ebbers in de Aaltense buurtschap Lintelo. Later voegt vader Levy zich bij hen en zijn ze bij elkaar tot het eind van de oorlog.

Geen van drieën mag naar buiten! Overdag verblijven ze in een kamertje achterin de boerderij. Later komt er een schuilhok boven de paardenstal als slaapplek. Ook oudste boerenzoon Jan Ebbers slaapt daar omdat hij de arbeidsdienst weigert. Joop krijgt taal- en rekenles van een buurman uit Varsseveld. Op zijn achtste verjaardag in oktober 1944 brengt een koerier van het verzet een grote verrassing mee: een houten speelgoedvliegtuigje. Het is gemaakt door neef Jonny Levy en een Russische piloot (beiden zitten ondergedoken in Lichtenvoorde). Drie weken voor de bevrijding ontstaat er een heel gevaarlijke situatie omdat 70 Duitse soldaten op de boerderij gedurende twee weken verblijven. 's Nachts slapen die onder het schuilhok van Levy. Joop en zijn ouders mogen absoluut geen geluid maken. Middenin de nacht worden zij door de familie Ebbers voorzien van voedsel. Het loopt goed af.

De familie Ebbers heeft altijd geweigerd in te gaan op het aanbod van betaling door vader Philip Levy. Joop Levy noemt zich vandaag "een grote geluksvogel" en zegt: "Een held is iemand die zijn leven waagt terwijl hij er niets voor vraagt".

44.

Oorlogsmonument Rademakersbroek

Rademakersbroek, op de grens van Aalten en Varsseveld, nabij de Aaltenseweg 92 te Varsseveld

De tragedie die hier heeft plaatsgevonden, heeft diepe sporen nagelaten in de omgeving van Varsseveld en Aalten. Uit buurtonderzoek kwam het volgende verhaal naar voren:

Een Duitse verkenningseenheid stuitte op de verdacht leegstaande boerderij 'De Bark'. Hier hield zich een verzetsgroep schuil. Deze gewapende groep nam geen risico en overmeesterde de eenheid die uit vier Duitse militairen bestond.

De verzetsgroep stond voor een dilemma: de Duitse militairen gevangen houden of zich ontdoen van de krijgsgevangenen. Voor het laatste is uiteindelijk gekozen. Men heeft geprobeerd de sporen te wissen door de actie te laten lijken op een verkeersongeluk, waarbij hun legervoertuig in brand was geraakt.

De commandant van de Duitse eenheden ontdekte echter spoedig dat de soldaten terechtgesteld waren. Hij nam de dramatische beslissing om 46 gevangenen uit Arnhem op de graanakker te fusilleren. Een Duitse represaille die aanleiding is geweest om dit oorlogsmonument hier op te richten.

In het centrum van de gedenkbank is een gedenksteen van witte natuursteen ingemetseld. Voor de steen is een glazen stulp met graan geplaatst. Het graan in de glazen stulp is geoogst op de plek waar de verzetsmensen gefusilleerd zijn. Het middengedeelte van de bank wordt bekroond door drie reliëfs: een kruis, een anker en een hart. De drie reliëfs symboliseren Geloof, Hoop en Liefde.

Link voor meer informatie:
www.de46vanhetrademakersbroek.nl

45.

Lage Heurnseweg /D.H. Keuperweg

Lage Heurnseweg/D.H. Keuperweg, De Heurne

Op zondag 24 september 1944 vergiste een Duitse chauffeur van een troepenauto zich aan de D.H. Keuperweg in de Heurne. De chauffeur merkte de fout op en stopte precies voor het huis waar destijds 'de vrije koerier' werd gestencild.

In het huis werden twee vrouwen vastgehouden. Zij wisten de aandacht te trekken van de Duitse soldaten waarna de Duitsers over gingen tot een huisonderzoek. De aanwezige leden die de vrije koerier vervaardigden wisten te ontkomen, maar de Duitsers vonden belangrijke informatie. Ook werd er een lijst gevonden met zo'n honderd Dinxperlose namen die mogelijk een gevaar voor de Duitse bezetters vormden, waarop de Duitsers op maandag 16 oktober 1944 een razzia hielden. Hierbij werden 37 Dinxperloërs opgepakt. Zij werden bijeengebracht en afgevoerd naar het werkkamp Marl-Hüls in Duitsland.

Uit "Dinxperlo en De Heurne in beeld deel 1". Uitgegeven door Ben Maandag, Dinxperlo

De tekst op de gedenksteen luidt:

'WARM BLOED DOORDRENKT ONZE VELDEN.
EN RIJPER RIJPT HIER 'T GRAAN.
O, MOCHT UIT HET OFFER DIER HELDEN
ZULK EEN OOGST VAN VRIJHEID ONTSTAAN!

TER HERINNERING AAN DE ZES EN VEERTIG
LANDGENOTEN.
OP DEZE PLAATS OP 2 MAART 1945 DOOR
DE VIJAND GEFUSILLEERD'.

Op de twee plaquettes zijn de namen van
46 oorlogsslachtoffers aangebracht.

46.

Lage Heurnseweg ter hoogte van fabriek Aalders

De Heurne

Op 29 maart 1945 voerden de eerste Britse RECCE eenheden verkenningen uit in en rondom Dinxperlo, waaronder ook enkele lichte gevechtsvoertuigen. Een kleine verkenningseenheid van de Sherwood Rangers, die bestond uit twee Honey tanks, reed over de Lage Heurnseweg om de Duitse eenheden in kaart te brengen.

Ter hoogte van de voormalige boterfabriek (nu Aalders) werd de vooroprijdende tank geraakt door een Duitse Panzerfaust met als gevolg een kort vuurgevecht. De tweede tank reed naar voren om de bemanning van de geraakte tank bescherming te bieden, zodat overlevenden uit de brandende tank zouden kunnen ontsnappen.

Daarop werd via de radio operator direct contact gelegd met de artillerie die als ondersteuning van de in nood verkerende troepen een rookgordijn verzorgden rondom de tanks. Ook werden er met spoed enkele reddings-eenheden op afgestuurd om de tanks bij te staan. Deze actie heeft aan de geallieerde zijde het leven gekost van de chauffeur van de geraakte tank, Sidney H. Southam. Hij gaf op 22-jarige leeftijd het leven en ligt begraven op de algemene begraafplaats in Dinxperlo.

*Uit "Dinxperlo en de Heurne in beeld",
deel 1. Uit gegeven door Ben Maandag,
Dinxperlo*

47.

Plaquette Willem van Oranjeplein

Willem van Oranjeplein, Dinxperlo

In 1944 werd er in Dinxperlo hulp geboden aan Rotterdammers, die het slachtoffer waren van de razzia en naar Duitsland werden gestuurd.

Na veel ontberingen belandden zij in Suderwick, waar ze in enkele zalen ondergebracht werden. Dinxperlo gaf wat het geven kon, niet alleen materiaal, maar ook werden de mannen moreel gesteund door het geven van ontspanning. De prikkeldraadversperring, die Dinxperlo en Suderwick scheidde vormde daarbij geen beletsel.

Op 5 mei 1950 werd door een groep Rotterdammers als dank een bank aan de gemeente Dinxperlo overhandigd. De bank met een plaquette stond midden op het huidige Willem van Oranjeplein. De bank is er inmiddels niet meer. De plaquette is bevestigd op een sokkel aan het Willem van Oranjeplein. De tekst op de plaquette luidt:

Deze bank herinnert aan de eendrachtige hulp die de bevolking van Dinxperlo verleende aan de Rotterdammers in Suderwick van november 1944 tot april 1945.

De routes brengen u langs locaties in gemeente Aalten waar de Tweede Wereldoorlog nog steeds zichtbaar is. Ze leiden u langs oorlogsmonumenten, herinneringsplaquettes, graven van bijzondere personen, schuilkelders, musea en andere bijzondere plekken waar verhalen aan verbonden zijn die nooit vergeten mogen worden.

samenvrijheidvieren.nl